

RIJSBERGEN
SOCIAAL-ECONOMISCHE SCHETS VAN
HET RUILVERKAVELINGSGEBIED
TEN ZUIDEN VAN BREDA

VERSLAGEN
No. 78

Mei 1964

-1694

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
LIJST VAN BIJLAGEN	4
WOORD VOORAF	5
INLEIDING	7
HOOFDSTUK I ALGEMEEN SOCIAAL-ECONOMISCHE ASPECTEN	8
§ 1. Bevolking	8
§ 2. Beroepsbevolking	9
§ 3. Forensisme	10
HOOFDSTUK II ASPECTEN VAN DE AGRARISCH-ECONOMISCHE STRUCTUUR	11
§ 1. Hoofd- en nevenberoepen van de telplichtigen	11
§ 2. Wijzigingen in het aantal telplichtigen (1959 - 1963)	14
§ 3. De bedrijfsgroottestructuur	16
§ 4. Verkaveling	17
§ 5. Eigendom en pacht	19
§ 6. Bedrijfsgebouwen en utiliteitsvoorzieningen	19
HOOFDSTUK III DE BEDRIJVEN	21
§ 1. Bedrijfstype en grondgebruik	21
§ 2. Bouwland- en graslandgebruik	22
§ 3. Tuinbouw	23
§ 4. Rundveehouderij	25
§ 5. Varkens en kippen	26
§ 6. Mechanisatie	27
§ 7. Arbeidskrachten op de bedrijven	27
§ 8. Bedrijfsinrichting	28
HOOFDSTUK IV ENKELE AGRARISCH-SOCIALE ASPECTEN	30
§ 1. De leeftijd	30
§ 2. Bedrijfsopvolging	30

LIJST VAN BIJLAGEN

	Blz.
1. Bevolking sinds 1910	35
2. Geboorten- en vestigingsoverschotten	36
3. Bevolking naar wijken	37
4. Enige gegevens per wijk	38
5. Mannelijke beroepsbevolking	39
6. Mannelijke beroepsbevolking naar bedrijfstak	40
7. Bedrijven met ten minste 10 man personeel	41
8. Woonforenzen	42
9. Woonforenzen: vervoermiddelen	43
10. Woonforenzen: afstand tot het werk	44
11. Werkforenzen	45
12. Aantal telplichtigen	46
13. Telplichtigen naar beroepsgroep en grootteklasse	47
14. Nevenberoepen van B- en hoofdberoepen van C-telplichtigen	48
15. Telplichtigen in groep D	49
16. Telplichtigen naar beroepsgroep (1959 en 1963)	50
17. Wijzigingen in het aantal telplichtigen sinds 1959	51
18. Verdwenen telplichtigen sinds 1959	52
19. Nieuw geregistreerde telplichtigen sinds 1959	53
20. Overdracht van bedrijven in de periode 1959-1963	54
21. De bedrijven $\geq$ 1 ha en de cultuurgrond (1910-1959)	55
22. Omvang van het grondverkeer (1962-1963)	56
23. Bedrijfsgroottestructuur	57
24. Verkaveling	58
25. Eigendom en pacht	59
26. Gepachte grond	60
27. Bedrijfsgebouwen	61
28. Utiliteitsvoorzieningen	62
29. Grondgebruik	63
30. Ontwikkeling van het grondgebruik	64
31. Bouwlandgebruik	65
32. Grasland	66
33. Tuinbouwgewassen	67
34. Rundveestapel	68
35. Melkkoeien	69
36. Melkproduktie	70
37. Mestvarkens	71
38. Fokzeugen	72
39. Kippen	73
40. Melkmachines	74
41. Paarden en trekkers	75
42. Arbeidskrachten (1959 en 1963)	76
43. Veestalling en bedrijfsvoering	77
44. Varkensschuren en kippenhokken	78
45. De leeftijd	79
46. Beroepen van de boeren- en tuinderszoons (1957)	80
47. Afvloeiing van de boeren- en tuinderszoons (1957 en 1962)	81
48. Bestemming van de grond van oudere bedrijfshoofden	82

WOORD VOORAF

De Cultuurtechnische Dienst verzocht in juni 1963 het Landbouw-Economisch Instituut een sociaal-economische schets te maken van het ruilverkavelingsgebied "Rijsbergen". Deze schets is een uitwerking van en een toelichting op de bestaande statistische documentatie over het betrokken gebied. Van de in deze schets vermelde gegevens maakt de Cultuurtechnische Dienst gebruik bij de voorbereidingswerkzaamheden voor de ruilverkaveling en de samenstelling van het rapport ex artikel 34 van de Ruilverkavelingswet.

Het blok omvat bijna de gehele gemeente Rijsbergen, het zuidwestelijke deel van de gemeente Breda en voorts kleine gedeelten van de gemeenten Etten en Leur en Zundert. De oppervlakte van het blok bedraagt ± 4950 ha.

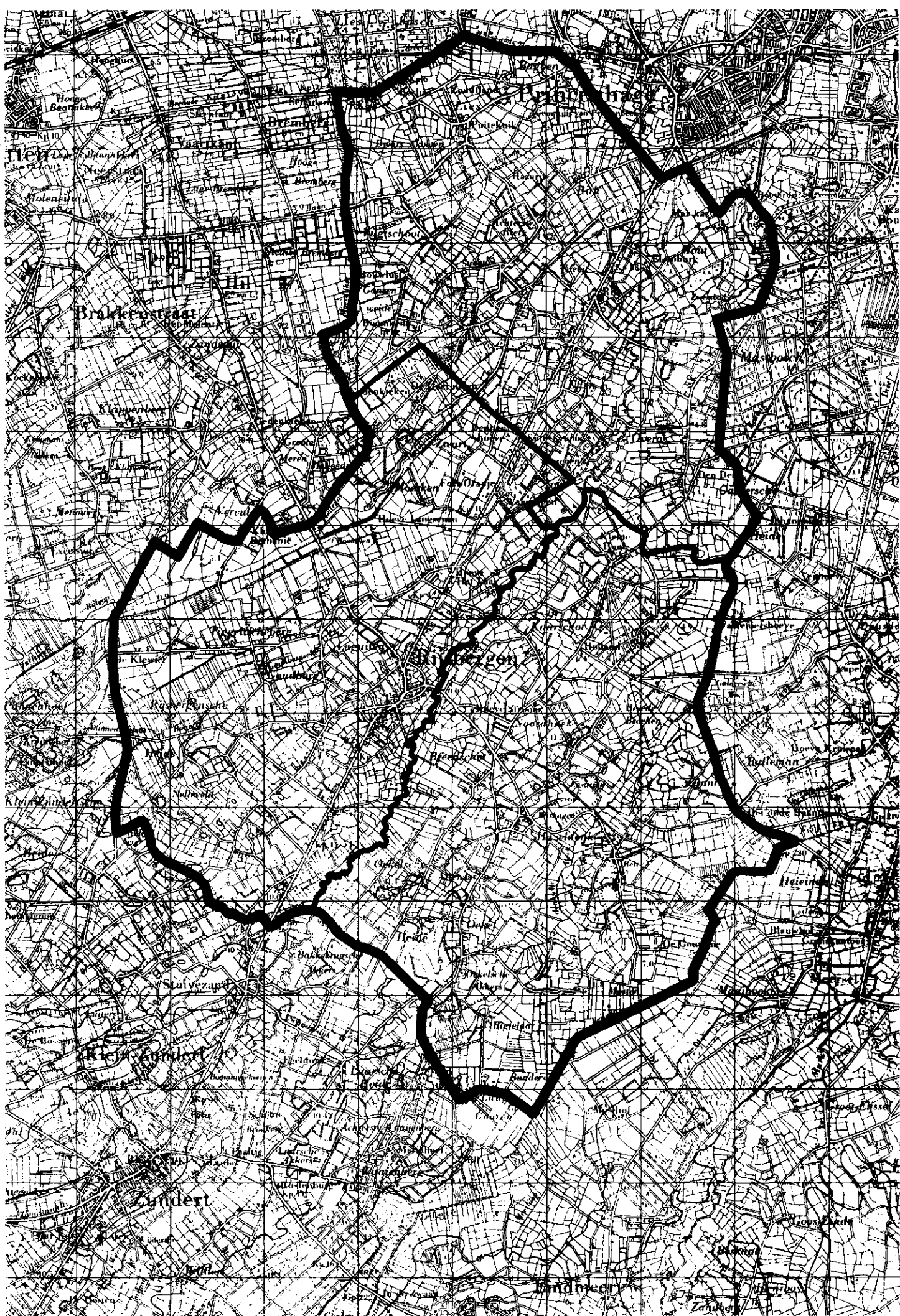
Dit Verslag is opgemaakt door de afdeling Streekonderzoek.

DE DIRECTEUR,

(Prof.dr. A. Kraal)

's-Gravenhage, mei 1964

INLEIDING

De ruilverkaveling-in-voorbereiding "Rijsbergen" is gelegen ten zuiden van Breda en omvat vrijwel geheel de gelijknamige gemeente alsook een deel - het zuidwestelijke - van de gemeente Breda en voorts enkele zeer kleine delen van de gemeenten Etten en Zundert. In het noorden reikt het gebied tot het Liesbosch, Rijksweg 16 en de Graaf Engelbertlaan, in het oosten tot het Mastbosch, de gemeentegrens van Rijsbergen en de Belgisch-Nederlandse grens, in het zuiden vormt de grens tussen Rijsbergen en Zundert behoudens enkele kleine afwijkingen de begrenzing en in het westen loopt de grens langs de Ettense baan, het klooster Bethanië (dat juist buiten het gebied valt) om vervolgens weer samen te vallen met de gemeentegrens langs de Moerdijkse Postbaan.

Het blok, behorend tot het landbouwgebied "Land van Breda", is in een drietal gebieden verdeeld; de deelgebieden zijn:

- I Breda,
- II Rijsbergen-West (waarin de dorpskern van Rijsbergen),
- III Rijsbergen-Oost.

De scheiding tussen West en Oost vormt de "A of Weerijs". Op de bijgevoegde kaart 1) zijn de begrenzing van het ruilverkavelingsblok en de deelgebieden aangegeven.

De basis voor deze sociaal-economische schets vormt statistisch materiaal in de vorm van de landbouwtelling mei 1963 van het Centraal Bureau voor de Statistiek en wel gegevens per individueel geregistreerde telplichtige. De documentatie heeft betrekking op alle binnen de bloksgrens wonende geregistreerden voor zover telplichtig. Naast een beschrijving van de huidige situatie is het mogelijk, door middel van aanvullende gegevens per in 1959 geregistreerd bedrijf, een, zij het summiere, beschouwing te wijden aan de ontwikkeling sedert 1959. Enkele nadere informatie zijn verkregen dank zij de bereidwillige medewerking van plaatselijk goed georiënteerden.

Voorts zijn gegevens geput uit de Algemene volkstelling 1960, de Volks- en beroepstelling 1947 en de Woningtelling 1956. Van laatstgenoemde tellingen zijn slechts gegevens per gemeente beschikbaar, een onderverdeling van het gebied is derhalve niet mogelijk. Het geheel bedoelt overigens slechts een globaal inzicht te verschaffen (hoofdstuk I).

---

1) Opgenomen met toestemming van de Topografische Dienst.
Reproductie van het kaartfragment is verboden.

HOOFDSTUK I

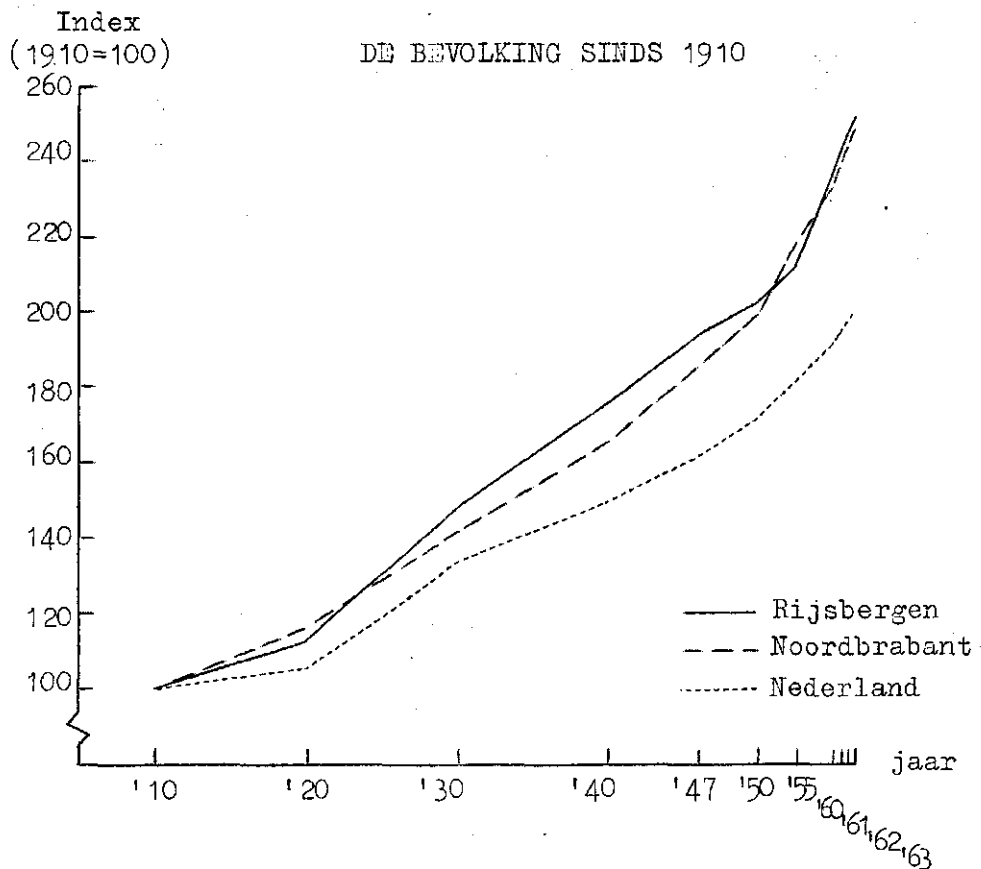
ALGEMEEN SOCIAAL-ECONOMISCHE ASPECTEN

In de inleiding is reeds vermeld dat het niet mogelijk is exacte cijfers te geven over de bevolking en de beroepsbevolking in het blok als zodanig. Volstaan zal worden met de cijfers over de gemeente Rijsbergen, welke bijna geheel in het blok valt. Het behoeft geen betoog dat de cijfers over de gemeente Breda niet kunnen worden gebruikt voor het gedeelte van het blok, dat tot deze gemeente behoort. Ter vergelijking, zowel regionaal als in groter verband, zullen tevens de gegevens over de provincie en het gehele land worden vermeld.

§ 1. B e v o l k i n g (bijlagen 1 t/m 4)

Terwijl sedert 1910 de bevolking van Nederland is verdubbeld, is de bevolking van de gemeente Rijsbergen zowel als van geheel Noordbrabant ongeveer twee en een half maal zo groot als in 1910. Sedert de laatste wereldoorlog laat de provincie een snellere groei zien dan de betrokken gemeente en ligt het groeitempo van Rijsbergen tussen dat van Noordbrabant en Nederland in. De toeneming van de bevolking is, behoudens een enkele uitzondering, steeds het gevolg geweest van een hoog geboortenschot (geboorten minus sterfte). Steeds was er een groter vertrek uit dan vestiging in de gemeente Rijsbergen. Voor de laatste periode van vijf jaren (1956-1960) valt echter een wijziging in dit patroon te constateren en vestigden zich meer mensen in de gemeente dan er vertrokken. Hoewel dit "overschot" nog niet groot is, steekt het sterk af tegen het aantal van enkele honderden die in de voorafgaande periode (1951-1955) méér de gemeente verlieten dan er zich vestigden.

Grafiek 1

Per wijk van de gemeente geeft de ontwikkeling van het aantal inwoners geen grote verschillen te zien. In Kaarschot is het groeitempo sedert 1947 nagenoeg gelijk aan dat van de kern van de gemeente, het dorp Rijsbergen, waar bijna de helft van de totale bevolking woont.

§ 2. B e r o e p s b e v o l k i n g (bijlagen 4 t/m 7)

Sedert 1947 nam de bevolking toe met 29%, de mannelijke beroepsbevolking echter maar met 4%. In de leeftijdsopbouw van deze beroepsbevolking is een verschuiving teweeggebracht; in 1960 maakten relatief belangrijk minder jongeren deel uit van de beroepsbevolking.

Tabel 1

LEEFTIJDOPBOUW IN RIJSBERGEN

	Aantal personen	Perc. in de leeftijdsklasse van _____ jaar				
		< 20	20-24	25-39	40-64	≥ 65
Mnl. beroepsbevolking:						
1947	1057	18	16	30	31	5
1960	1097	11	13	38	35	3

Gehele bevolking:						
1947	3226	45	10	19	21	5
1960	3930	45	7	21	21	6

Bron: C.B.S.-volks- en beroepstellingen.

Het agrarische accent dat op de gemeente Rijsbergen ligt is in betekenis afgenomen. Werkte in 1947 nog twee derde van de mannelijke beroepsbevolking in de land- en tuinbouw, in 1960 is dit nog ongeveer de helft, in het dorp Rijsbergen niet meer dan 16%. De andere wijken, waarin de gemeente verdeeld is, laten nog zeer hoge percentages - tot 90 zelfs - zien.

De afnemng van het aantal werkenden in de land- en tuinbouw is niet voor alle groepen gelijk; het aantal zelfstandigen nl. is niet onaanzienlijk toegenomen, dit in afwijking tot wat men vrijwel overal elders ziet.

MANNELIJKE AGRARISCHE BEROEPSBEVOLKING

Tabel 2

	Aantal personen in		Index	
	1947	1960	1947	1960
Zelfstandigen	313	366	100	117
Meewerkende zoons	242	141	100	58
Arbeiders	149	50	100	34

Bron: C.B.S.-volks- en beroepstellingen Rijsbergen.

De daling van het totale aantal in de land- en tuinbouw werkenden is het gevolg van het feit dat steeds minder zoons en arbeiders op de bedrijven meewerken. Was het in 1947 zo dat er gemiddeld op elk bedrijf ruimschoots een zoon of een arbeider meehielp, in 1960 was er nog maar op ongeveer één van de twee bedrijven een zoon of een arbeider meewerkend. Op dit aspect wordt in een volgend hoofdstuk nader ingegaan.

Een steeds groter aantal mensen wordt door de niet-agrarische werkgelegenheid opgevangen. Vooral in de industrie, de ambachten en de bouwrijverheid is het aantal werkenden sterk toegenomen.

§ 3. F o r e n s i s m e (bijlagen 5, 8 t/m 11)

Industrie van betekenis komt in Rijsbergen niet voor; in 1960 waren er slechts zes bedrijven (alle niet-agrarische) welke meer dan tien man personeel hadden. Daar een groeiende bevolking een toenemend arbeidspotentieel schept, ligt het, gezien de geografische ligging van de gemeente, voor de hand dat velen in Breda gingen werken. Sedert 1947 is het aantal mannelijke woonforenzen meer dan verdubbeld.

Tabel 3

AANTAL MANNEN WERKEND IN RIJSBERGEN

	Rijsbergen	
	1947	1960
Mnl. beroepsbevolking wonend in de gemeente	1057	1097
Binnenkomende pendel 1) (werkforenzen)	25+	47+
	1082	1144
Uitgaande pendel 1) (woonforenzen)	122-	269-
Aantal mannen werkend in de gemeente	960	875

1) Dagelijks heen en weer reizend.

Bron: C.B.S.-volks- en beroepstellingen.

Slechts een klein aantal forenzen is buiten de woongemeente in de land- en tuinbouw werkzaam, hoofdzakelijk in Zundert (kwekerijen). Het aantal gemeenten, aangrenzende zowel als niet-aangrenzende, met 10 of meer inkomende pendelaars uit Rijsbergen, is vrij beperkt; het overgrote deel werkt in Breda.

Het blijkt dat sedert 1947 het aantal mannen dat in Rijsbergen werkzaam is bijna met een tiende is afgenomen. De binnenkomende pendel is zeer gering; slechts een 4-tal elders wonenden werkt in de land- en tuinbouw in Rijsbergen.

HOOFDSTUK II

ASPECTEN VAN DE AGRARISCH-ECONOMISCHE STRUCTUUR

§ 1. Hoofd- en nevenberoepen van de tel- plichtigen (bijlagen 12 t/m 15)

Ten tijde van de landbouwtelling mei 1963 woonden er in het ruilverkavelingsgebied Rijsbergen 735 geregistreerde telplichtigen. Per definitie zijn telplichtig degenen die in de land- en tuinbouw geheel of gedeeltelijk hun bestaan vinden en tevens:

- ten minste 1 hectare cultuurgrond in gebruik hebben;
- dan wel een tuinbouwbedrijf uitoefenen (ongeacht de grootte);
- dan wel ten minste 1 rund, 1 fokvarken, 3 mestvarkens, 3 schapen of ten minste 51 kippen of eenden houden.

Uit deze definitie valt al direct af te leiden dat niet alle telplichtigen hun hoofdbron van bestaan in de land- en tuinbouw vinden, maar naast hun grondgebruik en/of naast het houden van vee een ander beroep uitoefenen. Zoals gebruikelijk worden de telplichtigen dan ook onderscheiden in beroepsgroepen. De groepen zijn:

- a. zuivere landbouwers of tuinders;
- b. landbouwers of tuinders met een nevenberoep, dat minder dan de helft van de arbeidstijd vereist;
- c. telplichtigen die niet meer dan de helft van de arbeidstijd besteden aan de zelfstandige uitoefening van land- en tuinbouw: het hoofdberoep ligt derhalve buiten het eigen bedrijf(je);
- d. rustende boeren, tuinders of niet-agrariërs die nog enig grondgebruik of vee aanhouden.

Voorts zijn enkele telplichtigen ondergebracht in een groep met z.g. speciale bedrijven, omdat deze bedrijven qua opzet en/of bedrijfsvoering sterk afwijken van het in deze streek gangbare patroon. Het betreft in 1963 een 12-tal telplichtigen, waaronder twee bloemisten, twee boomkwekers, twee pluimveehouders, drie varkensfokkers, een varkensfokvereniging en twee naamloze vennootschappen.

In tabel 4 wordt een overzicht gegeven van het aantal telplichtigen naar beroepsgroep en omvang van het grondgebruik.

Tabel 4

TELPLICHTIGEN NAAR BEROEPSGROEP

	Aantal telplichtigen					
	totaal	in de beroepsgroepen				
		land- bouwers A + B	tuin- ders A + B	C	D	spec.
Geen cultuurgrond	9	-	-	6	1	2
< 1 ha	171	-	15	102	50	4
1- 3 ha	140	7	76	48	7	2
3- 5 ha	92	17	62	10	1	2
5-10 ha	188	141	41	3	1	2
10-15 ha	85	84	1	-	-	-
15-20 ha	37	37	-	-	-	-
≥ 20 ha	13	13	-	-	-	-
Alle telplichtigen	735	299	195	169	60	12
In Breda	246	90	78	53	22	3
In Rijsbergen-West	295	95	76	88	28	8
In Rijsbergen-Oost	194	114	41	28	10	1

Bron: C.B.S. 1963.

Van alle 735 telplichtigen in het blok heeft een 9-tal in het geheel geen cultuurgrond in gebruik (deze zijn slechts telplchtig wegens het houden van vee). Bij 171 telplichtigen blijft het grondgebruik beperkt tot minder dan 1 ha, tezamen met de telplichtigen zonder grondgebruik vormen zij ongeveer een kwart van het totale aantal. Op 15 tuinders en 6 bedrijfs-
hoofden met speciale bedrijven na behoren alle telplichtigen met minder dan 1 ha cultuurgrond tot de C- en D-groep.

Van de grondgebruikers met 1 ha en meer is 86% landbouwer (54%) of tuinder (32%). Van de landbouwers en tuinders heeft 10% een nevenberoep. Bij vergelijking van de deelgebieden blijkt Rijsbergen-Oost het hoogste percentage landbouwers te hebben, Breda het hoogste percentage tuinders en Rijsbergen-West het hoogste percentage C-telplichtigen.

Het nevenberoep van de B-telplichtigen is meestal nauw verwant aan de land- en tuinbouw. In het onderhavige gebied geldt dit voor de helft van de gevallen. Omdat bij de telplichtigen in de B-groep het eigen agrarische bedrijf de hoofdbron van inkomen vormt, zullen ze in het vervolg tezamen met de zuivere landbouwers en tuinders (A-groep) als één groep worden beschouwd. Bij de telplichtigen in de C-groep varieert de betekenis van het agrarische bedrijf van een op zichzelf volwaardig bedrijf, waarop een zoon volledig meewerkt, tot minimaal grondgebruik of zelfs in het geheel geen grondgebruik, maar alleen het houden van enig vee. Het blijkt dat bijna twee derde van de C-telplichtigen minder dan 1 ha grond in gebruik heeft. Fabrieksarbeider is bij deze groep verreweg het meest voorkomende hoofdberoep. De D-groep bestaat voor vier vijfde uit rustende boeren en tuinders.

§ 2. Wijzigingen in het aantal telplichtigen in de periode 1959 - 1963 (bijlagen 16 t/m 20)

Het aantal geregistreeerde telplichtigen in de diverse beroepsgroepen is voortdurend aan veranderingen onderhevig. Wat er veranderd is in de periode 1959-1963 blijkt uit tabel 5.

Tabel 5

AANTAL TELPLICHTIGEN IN 1959 EN 1963 NAAR BEROEPSGROEP

	Aantal tel- plichtigen in		Index 1963 (1959=100)
	1959	1963	
Landbouwers (A + B)	354	299	84
Tuinders (A + B)	164	195	119
C	165	169	102
D	72	60	83
Spec.	6	12	200
Ruilverkavelingsgebied	761	735	97

Bron: C.B.S. 1959 en 1963.

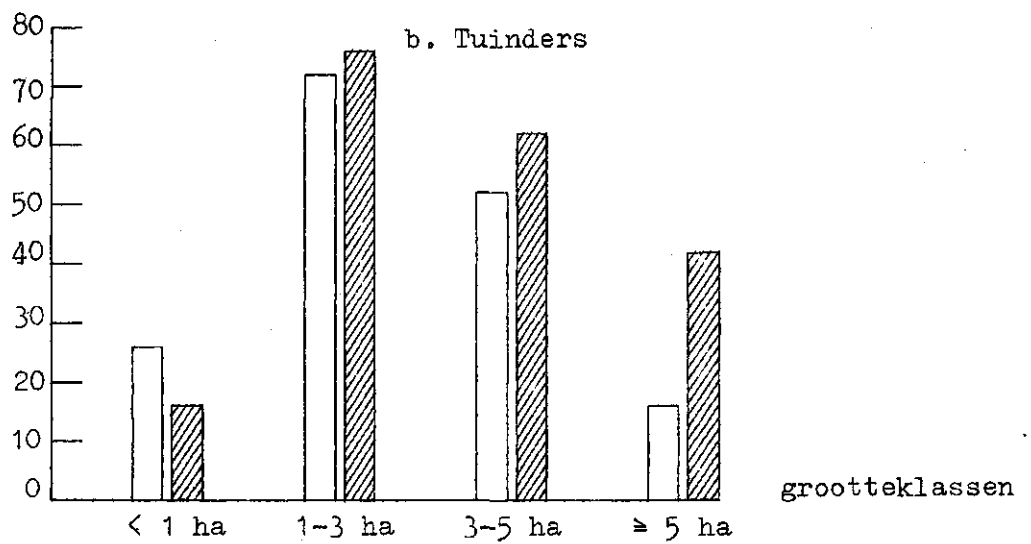
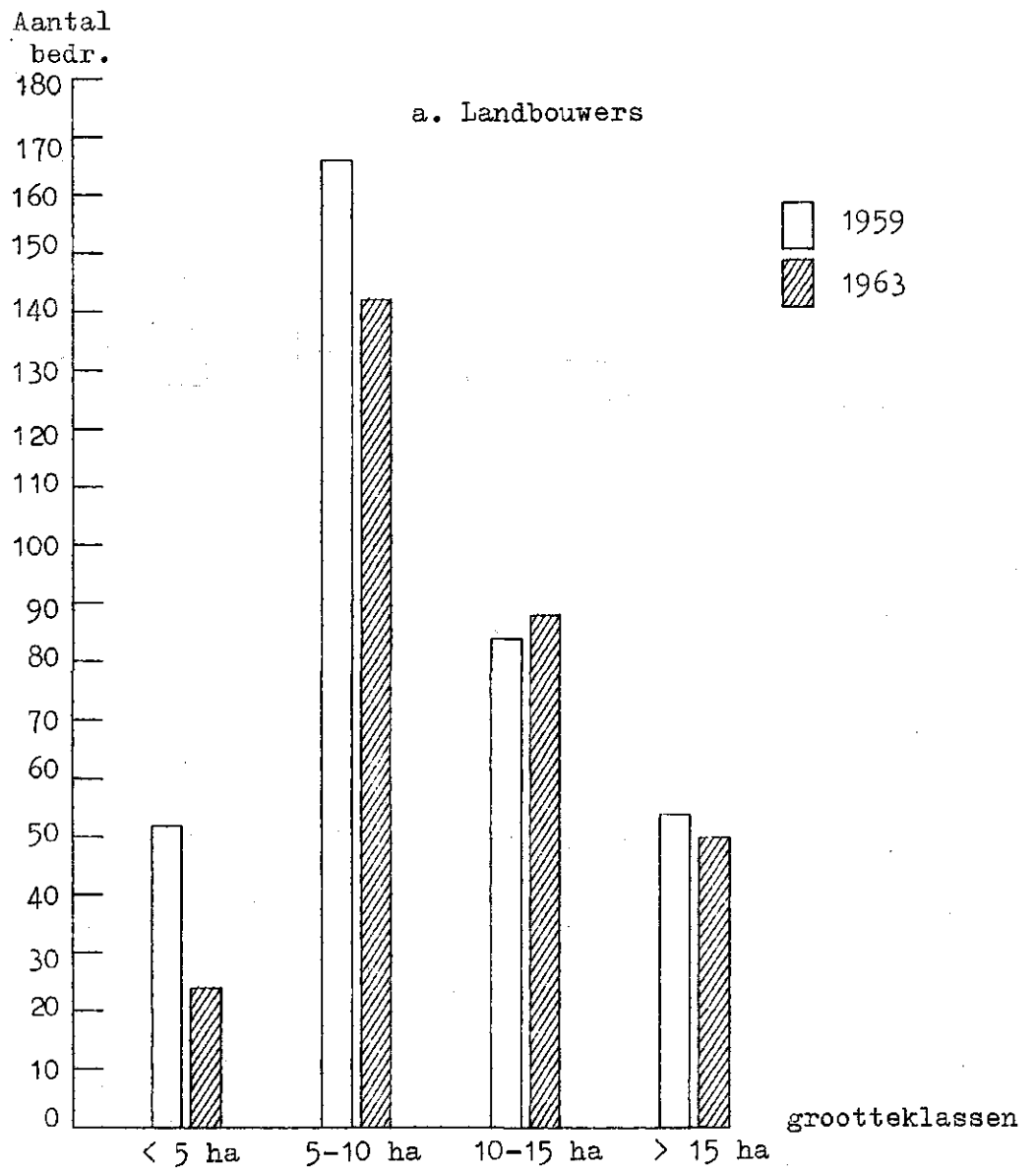
Het aantal landbouwers blijkt in de periode van 4 jaren met niet minder dan 16% te zijn verminderd of wel gemiddeld met 4% per jaar. Daartegenover staat een relatief sterke toeneming van het aantal tuinders met 19% of wel met bijna 5% per jaar. Het aantal C-telplichtigen is nagenoeg gelijk gebleven, het aantal in de D-groep gemiddeld met ruim 4% per jaar afgenomen en de zeer kleine groep van speciale bedrijven is in 4 jaar verdubbeld. Per saldo is hierdoor het aantal geregistreeerde telplichtigen met 3% afgenomen, wat nog geen afnemng van 1% per jaar betekent.

Wijziging van het aantal telplichtigen per beroepsgroep kan allerlei oorzaken hebben:

1. verschuiving van de ene beroepsgroep naar een andere:
  - a. door wijziging van het teeltplan (landbouwer-tuinder of omgekeerd);
  - b. door het aanvaarden of beëindigen van een niet-agrarisch hoofdberoep;
2. bedrijfsbeëindiging zonder dat het vrijkomende bedrijf(je) als eenheid door een ander bedrijfshoofd wordt voortgezet;
3. stichting van nieuwe bedrijven.

Het aantal telplichtigen zou constant blijven indien opheffing van bedrijven en stichting van bedrijven in gelijke mate zou voorkomen. Het komt voornamelijk doordat bedrijfjes van D-telplichtigen worden opgeheven, dat het aantal verminderde. Tegenover het verdwijnen van bedrijven in de andere beroepsgroepen (landbouwers, tuinders en C-groep) staat het stichten van ongeveer een even groot aantal nieuwe bedrijven. Wel waren opmerkelijke verschuivingen het gevolg van overgang naar een andere beroepsgroep, waarbij vooral opvalt de overgang van landbouwersgroep naar de tuindersgroep en de onderlinge verschuivingen vanuit de tuindersgroep naar de C-groep en omgekeerd. Men bedenke hierbij wel dat het bij de onderscheiding landbouw- en tuinbouwbedrijven niet om scherp gescheiden groepen gaat, doch dat het

BEDRIJFSGROOTTESTRUCTUUR 1959-1963

vaak een kwestie is van meer of minder tuinbouwgewassen telen. In de dynamiek van de agrarische structuur, d.w.z. het voortdurend aan veranderingen onderhevig zijn, valt bovendien de C-groep op en speelt duidelijk een belangrijke rol. In deze groep is het een "va et vient" van lieden die meer of minder sterke bindingen met de land- en tuinbouw hebben.

Vermindering van het aantal telplichtigen door bedrijfsbeëindiging deed zich in alle groepen voor, doch relatief slechts belangrijk bij de C- en D-groepen, vooral in Rijsbergen-West, het deelgebied waarin het hoofddorp is gelegen. De belangrijkste oorzaken van bedrijfsbeëindiging waren het stoppen met (nog wat) grondgebruik bij reeds rustenden (D-groep) en het verdwijnen uit de registratie op grond van hantering van de hiervoor bestaande normen (zie onderschrift bij bijlage 12). De vrijgekomen grond (ruim 100 ha) werd voor ongeveer vier vijfde toegevoegd aan reeds bestaande bedrijven en voor een vijfde onttrokken aan een agrarische bestemming.

Door stichting van nieuwe bedrijven is het aantal telplichtigen sedert 1959 met 53 toegenomen, waarvan minder dan de helft tot de A- en B-groep behorend. Bijna dubbel zoveel tuinders als landbouwers stichtten een nieuw bedrijf. Slechts een 2-tal nieuwe bedrijven ontstond van minstens 10 ha. Ruim de helft ontstond door afsplitsing van ouderlijk of schoonouderlijk bedrijf.

Op ongeveer 7% van de bedrijven had sedert 1959 overdracht van bedrijf of grondgebruik plaats. Bij 18 van de 50 gevallen van overdracht heeft bij of na de overdracht een verandering in beroepsgroep of bedrijfstype plaatsgehad.

Tabel 6

VERANDERINGEN IN TYPE VAN OVERGEDRAGEN BEDRIJVEN

Aantal overdrachten vlg. indeling in 1959	Aantal overdrachten volgens indeling in 1962			
	land- bouwers	tuinders	groep C	groep D
Landbouwers	27	4	3	-
Tuinders	-	4	4	1
Groep C	-	2	-	1
Groep D	-	1	2	1

Opmerkelijk is dat minder dan de helft van de tuinders die na 1959 een bedrijf overnamen een tuindersbedrijf overnamen. Van de C-grondgebruikers die een bedrijf of grondgebruik overnamen nam geen enkele dat van een C-grondgebruiker over.

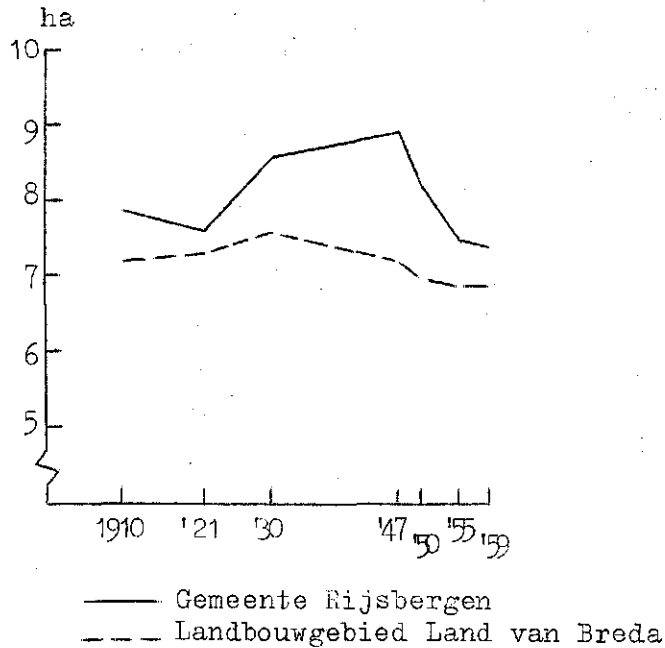
Landbouwbedrijven kleiner dan 5 ha werden niet overgedragen aan landbouwers. In verreweg de meeste gevallen waren het eigen zoons die landbouwbedrijven wegens ouderdom of overlijden van het (vorige) bedrijfshoofd overnamen. Bij de overgenomen tuindersbedrijven zijn er slechts enkele door een zoon of schoonzoon overgenomen; vaak was beroepsverandering en bedrijfswisseling de oorzaak van vrijkomen.

§ 3. De bedrijfs grootte structuur (bijlagen 21 t/m 23)

Voor een inzicht in de ontwikkeling van het aantal bedrijven gedurende de laatste tientallen jaren moet gebruik worden gemaakt van gegevens per gemeente, ter vergelijking aangevuld met cijfers van het hierbij betrokken landbouwgebied.

Grafiek 3

GEMIDDELDE BEDRIJFSGROOTTE

De gemiddelde grootte van de bedrijven 1) is in Rijsbergen sedert 1910 met $\frac{1}{2}$ ha afgenomen, sedert 1947 echter met $1\frac{1}{2}$ ha. De daling van de gemiddelde bedrijfsgrootte na de oorlog is in Rijsbergen veel sterker geweest als in het Land van Breda. Hieraan ligt ongetwijfeld de plaatselijke ontwikkeling van tuinbouw ten grondslag.

De toeneming van het aantal bedrijven 1) en de daarmee in verband staande afneming van de gemiddelde bedrijfsgrootte heeft in Rijsbergen een geleidelijk verloop gehad, ook nog in de na-oorlogse periode. Dit laatste in tegenstelling tot wat blijkt voor het landbouwgebied, waar na de oorlog de toestand in dit opzicht praktisch stabiel is geworden. De verdeling van de bedrijven over de onderscheiden grootteklassen onderging sedert 1910 slechts kleine wijzigingen; het percentage bedrijven van 5-10 ha werd hoger, dat van 10-15 ha lager. Rijsbergen wijkt hiermee duidelijk af van wat bijna overal elders wordt gevonden.

Veranderingen in de bedrijfsgrootte hebben ieder jaar op een aantal bedrijven plaats. Uit een globale benadering van de omvang van het grondverkeer blijkt dat er praktisch evenveel bedrijven, zowel landbouwbedrijven als tuindersbedrijven, werden vergroot als verkleind. Alleen bij het bezien

1) Alle grondgebruik van minstens 1 ha.

van de hierbij betrokken oppervlakte blijkt er enig verschil; de landbouwbedrijven werden door dit geconstateerde grondverkeer uiteindelijk groter en de tuindersbedrijven kleiner. Bij de C-groep hieven vergrotingen en verkleiningen elkaar geheel op en wat de D-groep betreft ligt het voor de hand dat hier slechts verkleiningen vielen te constateren. Op de grotere landbouwbedrijven ziet men een relatief kleiner aantal vergrotingen waarbij kleinere oppervlakten zijn betrokken; op de kleinere bedrijven daarentegen een relatief groter aantal vergrotingen waarbij grotere oppervlakten zijn betrokken. Dit alles wijst op een tendentie van nivellering van bedrijfsgrootte, welke dus ook zeer recent nog aanwezig is.

Bij de tuindersbedrijven ligt dit anders, daar zijn op de kleinere bedrijven relatief meer verkleiningen dan vergrotingen te constateren en tevens zijn hierbij grotere oppervlakten betrokken. Hierdoor schijnt de groep van tuindersbedrijven als het ware uiteen te groeien, nl. een deel dat het zoekt in een kleinere oppervlakte met intensievere teelten en een deel dat naar het landbouwbedrijf (al of niet met tuinbouwteelten) neigt. Bij een gunstige ontwikkeling is van eerstgenoemde groep te verwachten dat hieruit zuivere, intensieve tuindersbedrijven ontstaan met glasteelten.

Vergroting van bedrijf geschiedde hoofdzakelijk door koop en pacht van land, bij bedrijfsverkleining speelden verkoop, verpachten en pachtbeëindiging een belangrijke rol. Voor de landbouwbedrijven in het blok had het grondverkeer gedurende één jaar een uitbreiding van de oppervlakte cultuurgrond met $\frac{1}{2}\%$ tot resultaat. Wanneer echter de ontwikkeling van de gemiddelde bedrijfsgrootte in de periode 1959-1963 wordt nagegaan, waarbij dus de ontwikkeling van het aantal bedrijven een belangrijke rol speelt, blijkt deze voor de landbouwbedrijven met 80 are, voor de tuindersbedrijven met 70 are, voor de C-groep met 10 are en voor de D-groep met 20 are te zijn vergroot. De in grafiek 3 getoonde ontwikkelingslijn zal dus in 1959 een buigpunt vertonen.

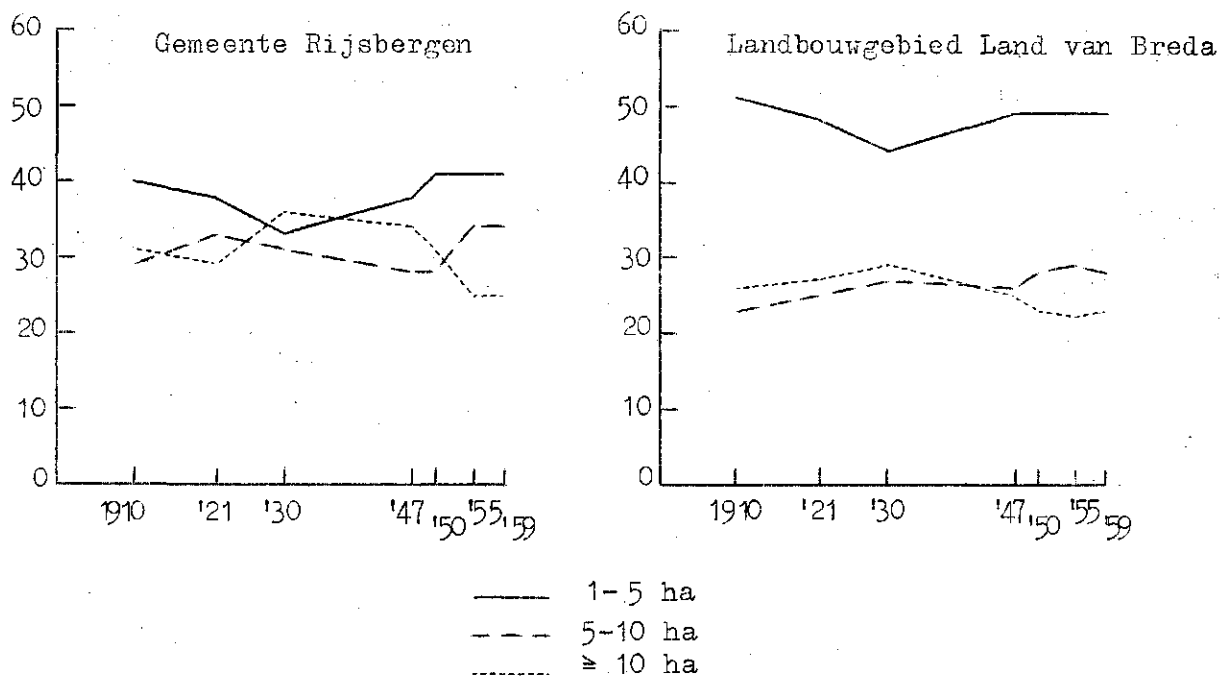
§ 4. V e r k a v e l i n g (bijlage 24)

Voor een inzicht in de verkavelingstoestand is gebruik gemaakt van gegevens per bedrijf uit de metelling 1959 en van op verzoek van de Cultuurtechnische Dienst verzamelde gegevens in 1963. Per definitie wordt onder een kavel verstaan een stuk grond van één gebruiker, dat geheel door grond van andere gebruikers of door wegen of waterlopen is omringd.

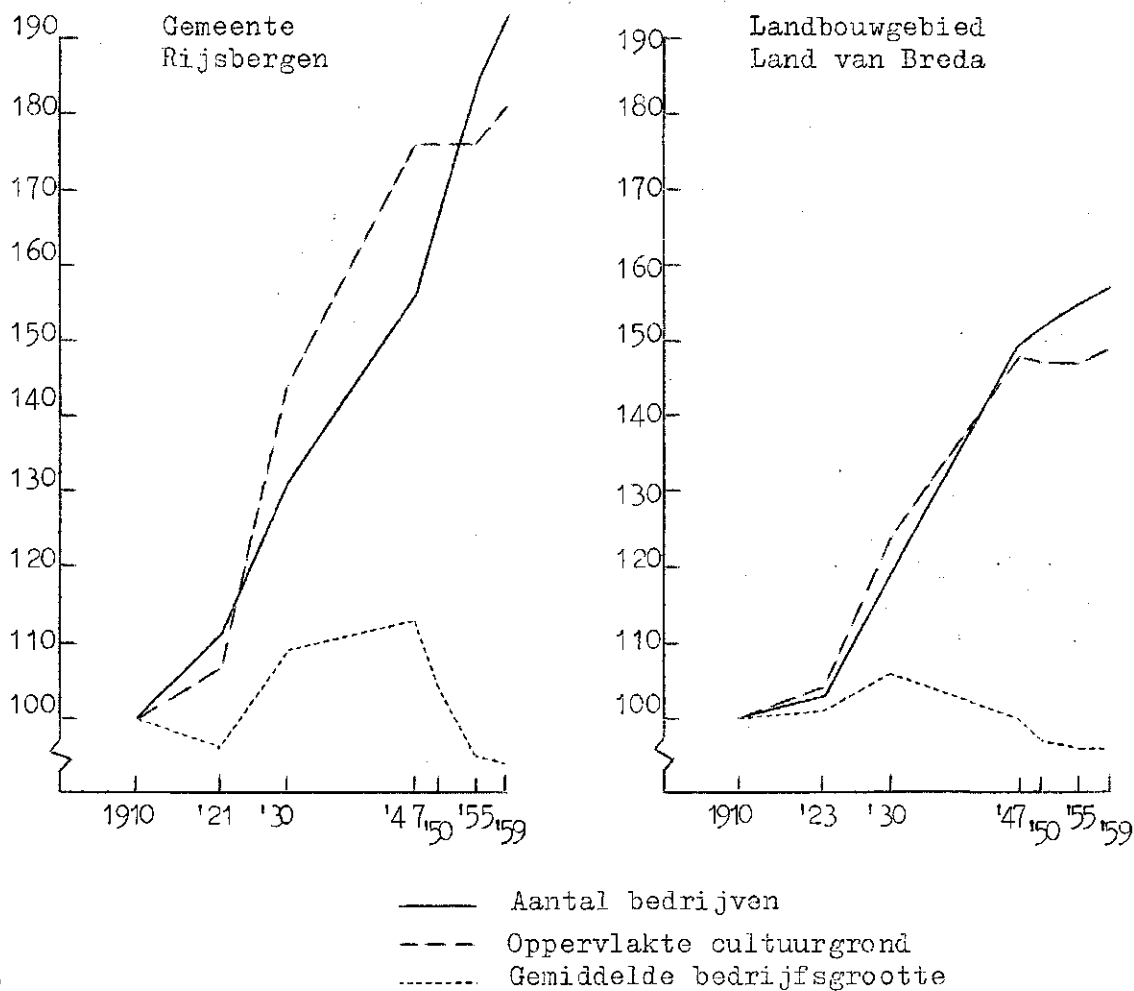
Op een groot aantal bedrijven laat de verkaveling nog veel te wensen over en is het aantal kavels sedert 1959 nog groter geworden. De landbouwers hebben gemiddeld 5,3 kavels per bedrijf, welke dooreengenomen 2 ha groot zijn. In Rijsbergen-West is de toestand het minst gunstig; gemiddeld komt het kleinste aantal kavels en de grootste oppervlakte in het deelgebied Breda voor. De tuinbouwbedrijven hebben gemiddeld 2,7 kavels, eveneens iets ongunstiger dan in 1959.

Op de grotere bedrijven zijn het aantal kavels en de oppervlakte van de kavels groter. Nog geen 5% van de landbouwers heeft alle grond bij elkaar liggen; bij de tuinders is dit ruim een kwart.

A. De bedrijfsgroottestructuur

B. Indexcijfers (1910 = 100)

§ 5. Eigendom en pacht (bijlagen 25 en 26)

Hoewel gemeentelijke gegevens over pacht en eigendom met enige reserve moeten worden geïnterpreteerd, blijkt wel dat er in de gemeente Rijsbergen weinig verandering is gekomen in de verhouding eigendom-pacht sedert 1910.

Tabel 7

EIGENDOMSGEBRUIK VAN CULTUURGROND 1)

	Percentage cultuurgrond in eigendom in	
	gemeente Rijsbergen	provincie Noordbrabant
1910	61	52
1921	63	59
1930	61	59
1948	54	52
1955	62	58
1959	64	59

1) Van alle grondgebruikers.

Bronnen: Directie van de landbouw (1910-1930),
C.B.S. (1948-1959).

Volgens de gegevens uit de metelling 1959 is het grootste gedeelte (64%) van de bij de landbouwers en tuinders in gebruik zijnde grond in de gemeente Rijsbergen eigendom; dit is evenveel als in het landbouwgebied en iets meer dan het gemiddelde voor de gehele provincie.

De helft van de totale oppervlakte pachtland wordt gepacht als los land, d.w.z. zonder bedrijfsgebouwen; dit is belangrijk meer dan zich voor de provincie laat berekenen. Van ouders wordt relatief minder gepacht dan elders in het Land van Breda. Van de verpachters woont een belangrijk deel over de grens, waarbij de ligging van Rijsbergen aan de landsgrens met België in aanmerking dient te worden genomen. Bijna driekwart van de bedrijven zijn eigendomsbedrijven in die zin dat op deze bedrijven de helft of meer van de cultuurgrond eigendom is. Wat dit betreft wijkt de situatie af van die in het landbouwgebied en de provincie, waar meer pacht voorkomt.

§ 6. Bedrijfsgebouwen en utiliteitsvoorzieningen (bijlagen 27 en 28)

Uit de gegevens over de bedrijfsgebouwen (metelling 1961) blijkt dat het overgrote deel van de landbouwers en tuinders (78, resp. 83%) eigenaar is van de gebouwen. Van de bedrijfsgebouwen van landbouwers is nog geen kwart (23%) na 1940 gebouwd en 43% is minstens 50 jaar oud. Bij de tuinders is de situatie gunstiger, waarbij echter gerekend moet worden met het feit dat op een tuindersbedrijf andere eisen aan de bedrijfsgebouwen worden gesteld en deze een andere plaats in de bedrijfsvoering innemen.

Over utiliteitsvoorzieningen zijn enkele gegevens beschikbaar uit de C.B.S.-landbouwtellingen van mei 1960. Bijna alle bedrijven (95%) waren toen reeds aangesloten op het elektriciteitsnet. Ook had 93% van de bedrijven aansluiting op het waterleidingnet, wat belangrijk meer is dan gemiddeld in het landbouwgebied of de provincie. Wat aansluitingen op elektriciteitsnet en telefoon (29%) betreft waren de verhoudingen in de gemeente Rijsbergen nagenoeg gelijk aan genoemde gemiddelden.

HOOFDSTUK III

DE BEDRIJVEN

§ 1. Bedrijfstype en grondgebruik (bijlagen 29 en 30)

In het voorgaande hoofdstuk werden de agrariërs (met of zonder nevenberoep) reeds onderverdeeld in landbouwers en tuinders. Deze indeling werd gemaakt op basis van de bedrijfsgegevens omtrent het bouwplan, welke zijn aangevuld en zo nodig gecorrigeerd met behulp van informatie bij plaatselijk goed georiënteerden. De term "landbouwers" heeft betrekking op die groep van zelfstandige grondgebruikers voor wie de veehouderij en/of de akkerbouw de belangrijkste inkomensbronnen uit het grondgebruik zijn/is. De term "tuinders" heeft derhalve betrekking op die groep voor wie de tuinbouw de belangrijkste inkomensbron uit het grondgebruik is. In het vervolg zal het onderscheid tussen landbouwers en tuinders gehandhaafd blijven. Van strikt gescheiden groepen is echter geen sprake. Uit bijlage 17 bleek reeds dat overgang van de ene naar de andere groep voorkwam.

Vrijwel alle landbouwbedrijven in het ruilverkavelingsgebied zijn gemengde bedrijven met meer grasland dan bouwland, slechts op enkele bedrijven (een 5-tal) wordt geen melkvee gehouden. Op 273 landbouwbedrijven (totaalaantal 299) komen daarenboven tuinbouwteelten voor. De tuinders telen gemiddeld maar op ongeveer de helft van hun grond tuinbouwgewassen en ongeveer de helft van de 195 tuinders houdt ook melkvee.

Tabel 8

GRONDGEBRUIK

	Aantal bedrijven	Percentage cultuur- grond in gebruik als		
		bouwland	grasland	tuinland
Landbouwers:				
in Breda	90	30	62	8
in Rijsbergen-West	95	28	65	7
in Rijsbergen-Oost	114	28	64	8
in het blok	299	28	64	8
Tuinders:				
in Breda	78	16	31	53
in Rijsbergen-West	76	14	41	45
in Rijsbergen-Oost	41	16	40	44
in het blok	195	15	37	48

Bron: C.B.S. 1963.

Op de kleinere landbouwbedrijven (kleiner qua oppervlakte) worden relatief meer tuinbouwgewassen geteeld dan op de grotere; in het teeltplan van de tuinders daarentegen komen relatief minder tuinbouwteelten voor naarmate hun bedrijven groter zijn. In het deelgebied Breda nemen de tuinbouwteelten een grotere plaats in op de bedrijven dan in de andere deelgebieden. Op de grond bij C- en D-telplichtigen in gebruik wordt belangrijk meer plaats voor tuinbouwgewassen ingeruimd dan op de landbouwbedrijven en praktisch evenveel als op de tuinbouwbedrijven.

In de loop van de jaren is de verhouding bouwland-grasland-tuinland in de gemeente Rijsbergen gewijzigd ten koste van het bouwlandareaal. Na 1950 is de oppervlakte grasland belangrijk uitgebreid, qua oppervlakte bleef de tuinbouwuitbreiding veel geringer.

§ 2. Bouwland- en graslandgebruik (bijlagen 31 en 32)

In de gemeente Rijsbergen nam sedert 1950 de oppervlakte aan akkerbouwgewassen af, waarbij een zekere intensivering van de produktie valt te constateren door een afneming van het areaal granen en een toeneming van het areaal hakvruchten.

Tabel 9

BOUWLANDGEBRUIK 1)

Jaar	Oppervlakte bouwland in ha	Percentage bouwland beteeld met		
		granen	hakvruchten	overige gewassen
1950	1125	70	22	8
1955	1044	70	25	5
1960	995	63	36	1

1) In de gemeente Rijsbergen.

Bron: C.B.S.

Het bouwland maakt in het ruilverkavelingsgebied een kwart van de totale oppervlakte cultuurgrond uit, waarvan 86% in gebruik is bij landbouwers. Op de landbouwbedrijven is 60% beteeld met granen en 37% met hakvruchten. Op de kleinere bedrijven is het percentage hakvruchten hoger, doordat relatief meer voederbieten worden verbouwd. Van de granen neemt vooral haver op de kleinere bedrijven een belangrijke plaats in, op de grotere gerst. In Rijsbergen-West is in verhouding de teelt van granen belangrijker en die van hakvruchten minder belangrijk dan in de andere gebieden.

Het grasland maakt in het gebied iets meer dan de helft van de totale oppervlakte cultuurgrond uit, waarvan 86% in gebruik bij landbouwers. Het bestaat vrijwel uitsluitend uit blijvend grasland, slechts 7% is kunstweide.

§ 3. T u i n b o u w (bijlage 33)

Ondanks de uitbreiding sedert 1950 van de tuinbouw in de gemeente Rijsbergen (uit bijlage 30 bleek reeds dat het tuinbouwareaal in 1950 13% en in 1963 16% van de totale oppervlakte cultuurgrond uitmaakte), was het areaal in de jaren 1957 en 1958 aanzienlijk groter dan thans.

Tabel 10

ONTWIKKELING VAN DE TUINBOUW IN DE GEMEENTE RIJSBERGEN

Jaar	Oppervlakte tuinbouwgewassen in ha							
	opengrondsgroenten				pit- en steen- vruchten	klein- fruit	teelten onder glas	totaal 1)
	aard- beien	asper- ges	augur- ken	totaal				
1950	180	2	-	236	51	107	0,08	395
1955	235	7	2	317	27	59	0,10	403
1957	279	7	1	381	28	72	0,23	481
1958	281	7	2	396	28	78	0,29	502
1959	242	6	2	341	29	93	0,17	463
1960	183	7	4	288	27	87	0,18	402
1961	157	9	7	288	28	75	0,18	391
1962	130	8	23	298	26	62	0,47	385
1963	134	9	66	355	27	55	0,55	438

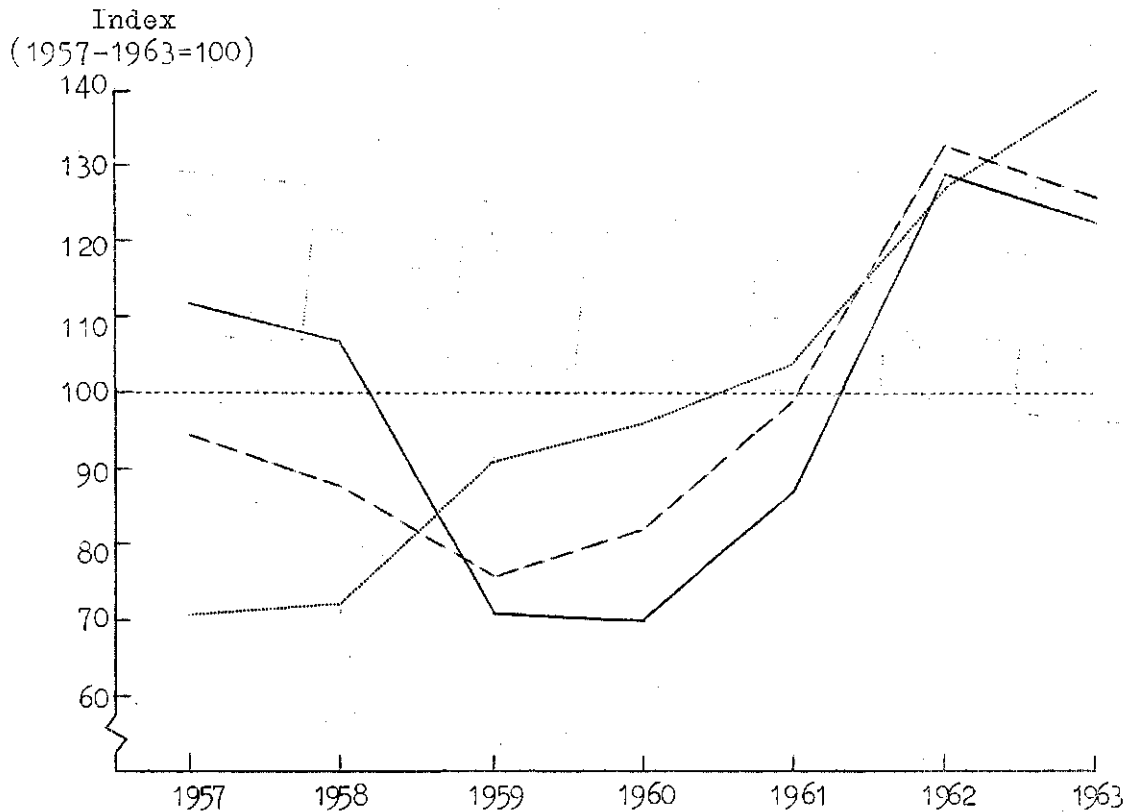
1) Aan opengrondsgroenten, pit- en steenvruchten, kleinfruit en teelten onder glas.

Sedert 1950 is het areaal aan pit- en steenvruchten en aan kleinfruit nagenoeg gehalveerd; de teelt van aardbeien liep terug van twee derde tot een derde van het gehele areaal aan groenteteelten. In de jaren 1957-1958 werd 280 ha met aardbeien beteeld tegen 134 ha in 1963. De laatste jaren wordt de teelt van augurken belangrijker.

Uit grafiek 5 valt ook in de veilingomzetten (uitgedrukt in geld) na 1957-1958 een terugslag te constateren, zowel voor de omzetten van de afdeling Rijsbergen van de R.-K. Baroniëse Tuinbouwvereniging Breda als voor de genoemde vereniging als geheel. Daar de fruitteelt in deze streek onbelangrijk is, kan van de omzetten voor deze veiling voor groenten en fruit worden aangenomen dat het hierbij praktisch geheel om de omzet van groenten gaat. De gesignaleerde terugslag in het verloop van de veilingomzetten is duidelijk in tegenstelling tot de landelijke omzet voor groenten.

INDEXCIJFERS VAN VEILINGOMZETTEN UITGEDRUKT IN GELD

Grafiek 5

Bron: Jaarverslagen van veilingen en Centraal Bureau voor Tuinbouwveilingen

- Afdeling Rijsbergen van de Baroniese Tuinbouwvereniging Breda
- - - Baroniese Tuinbouwvereniging Breda
- ..... Totale omzet van groenten voor de belangrijkste veilingen in Nederland

Het aantal bij de afdeling Rijsbergen aangesloten leden zowel als het aantal leden van de gehele Baroniese Tuinbouwvereniging is sedert 1957 weinig veranderd, d.w.z. dat het aantal bij de afdeling iets terugliep en bij de vereniging iets toenam.

VERLOOP AANTAL LEDEN TUINPOUWVERENIGING

Tabel 11

Jaar	Aantal leden van de Baroniese Tuinbouwvereniging Breda	
	totaal	waarvan bij afdeling Rijsbergen
1957	5236	516
1958	5423	517
1959	5467	514
1960	5476	514
1961	5431	520
1962	5352	500
1963 1)	5315	500

1) Voorlopige cijfers.

Van het ruilverkavelingsgebied zelf zijn slechts gegevens bekend over de situatie in 1963. De oppervlakte aan tuinbouwgewassen beslaat bijna 700 ha en maakt ongeveer 17% van de totale oppervlakte cultuurgrond uit. Bij tuinders is nog niet de helft (47%) van het totale areaal in gebruik. De teelten van aardbeien en augurken (die tot de groenteteelten worden gerekend) maken resp. 33 en 16% van het totale groentenareaal uit. Mens te meer blijkt hierbij het gemengd-zijn van de bedrijven: het totale areaal aan aardbeien is op de landbouwbedrijven groter dan op de tuinbouwbedrijven.

Op twee speciale bedrijven legt men zich toe op de bloemisterij en eveneens op een tweetal op de boomkwekerij. De teelt van pit- en steenvruchten is onbelangrijk en qua oppervlakte veel geringer dan die van kleinfruit. Van een concentratie van de tuinbouw in bepaalde delen van het blok is geen sprake; in alle drie de deelgebieden komt evenveel tuinbouw voor. Wel is er enige concentratie bij de glasteelten; het totale areaal hiervan bedraagt $6\frac{1}{2}$ ha, dat bijna geheel in het deelgebied Breda is te vinden. Verwarmd glas (in totaal bijna 3 ha) is er op een 10-tal bedrijven aanwezig; dit is praktisch geheel voor de teelt van stooktomaten bestemd. Behoudens 3 are is het geheel bij tuinders in gebruik. Onverwarmde glasteelten komen op 22 tuinbouwbedrijven voor, enkele speciale bedrijven en bedrijven in de C-groep en slechts op één landbouwbedrijf. Van de totale oppervlakte (3,56 ha) onverwarmd glas is daarenboven iets meer dan de helft plat glas.

Van de 195 tuinders hebben er slechts 27 (14%) glasteelten op hun bedrijf. Uit het voorgaande bleek reeds, dat van het totaal van $6\frac{1}{2}$ ha aan glastuinbouw ongeveer de helft verwarmde teelten is en een kwart teelten onder plat glas. Uit deze feiten kan de conclusie worden getrokken dat in dit gebied de tuinbouw nog zeer overwegend extensief wordt uitgeoefend, in combinatie met veehouderij en akkerbouw.

§ 4. R u n d v e e h o u d e r i j (bijlagen 34 t/m 36)

Bijna 60% van de oppervlakte cultuurgrond in het blok ligt in gras. Hoewel de melkveehouderij een grote plaats inneemt, is de vetweiderij niet onbelangrijk te noemen. De veebezetting en de intensiteit van de graslandexploitatie zijn hoog.

Tabel 12

MELKVEEHOUWERIJ

	Aantal bedrijven met melkvee	Gemiddeld aantal melkkoeien		Aantal bedrijven met melkkoeien		
		per bedrijf	per 100 ha grasland	1-9	10-14	≥ 15
Landbouwers:						
< 5 ha	21	4,9	202	21	-	-
5-10 ha	139	8,4	174	90	46	3
10-15 ha	84	12,3	157	9	58	17
15-20 ha	37	16,2	141	4	8	25
≥ 20 ha	13	20,2	120	-	3	10
Alle landbouwers	294	10,8	156	124	115	55
in Breda	89	11,9	162	31	39	19
in Rijsbergen-West	93	9,6	147	45	39	9
in Rijsbergen-Oost	112	10,9	159	48	37	27
Perc. met melkmachine	.	.	.	37	85	89
Tuinders	96	3,8	146	95	1	-

De kleine bedrijven (kleiner qua oppervlakte) geven in het algemeen de zwaarste melkveebezetting te zien; op de grotere bedrijven wordt iets meer jongvee aangehouden. Het aantal kalveren en pinken op de bedrijven is ruim voldoende om de veestapel in stand te houden. In het deelgebied Breda zijn de melkvee- en de jongveebezetting zwaarder dan elders.

Ongeveer de helft van het aantal tuinders in het blok houdt ook melkvee, gemiddeld bijna 4 stuks per tuinbouwbedrijf met melkvee. De landbouwers, van wie 98% melkvee houdt, houden er gemiddeld ongeveer 11; in Rijsbergen-West is dit gemiddelde het laagst.

Uit de gegevens van de melkcontroleverenigingen, waarbij uiteraard ook een aantal dieren van buiten het blok betrokken kunnen zijn, kan een indruk worden verkregen omtrent het produktieniveau van het melkvee. In dit opzicht blijkt het gebied niet ongunstig af te steken tegenover het provinciale gemiddelde; de vereniging Sint-Bavo komt vooral wat betreft de gemiddelde melkopbrengst in kilogrammen per koe aanzienlijk boven dit niveau uit.

§ 5. V a r k e n s e n k i p p e n (bijlagen 37 t/m 39)

Afgezien van de rundveehouderij kunnen varkens en kippen een belangrijk aandeel leveren tot het inkomen op de kleinere landbouwbedrijven op de zandgronden. Van de landbouwers in het onderhavige gebied houdt 58% mestvarkens en 56% fokzeugen met gemiddeld resp. 11 en 6 dieren per bedrijf. De mesterij is belangrijk minder omvangrijk dan in andere gebieden in Noordbrabant. Ook de fokkerij is niet groot opgezet: op iets meer dan een kwart van het aantal landbouwbedrijven werden 5 of meer fokzeugen gehouden.

In alle grootteklassen zijn er bedrijven welke zich op de mesterij zowel als op de fokkerij toeleggen, waarbij opvalt dat op relatief meer

grotere bedrijven wordt gemest en/of gefokt dan op kleinere bedrijven. In Rijsbergen-West werden er bij de metelling 1963 een 3-tal speciale varkensfokkerijen en/of -mesterijen geteld met in totaal 228 mestvarkens en 99 fokzeugen.

Op het merendeel van de landbouwbedrijven (67%) worden kippen gehouden. Van grote betekenis is de kippenhouderij echter niet. Het zijn ook weer niet de kleinste bedrijven waarop de grootste aantallen worden gehouden. Slechts een 12-tal landbouwers houdt 200 of meer kippen evenals een 7-tal tuinders. In Rijsbergen-Oost is de kippenhouderij relatief van iets meer belang. Op een 2-tal speciale bedrijven is kippenhouderij en/of -mesterij hoofzaak.

§ 6. M e c h a n i s a t i e (bijlagen 40 en 41)

Het voorkomen van melkmachines is op bedrijven met melkvee een belangrijke aanwijzing voor het algemene mechanisatieniveau. Ongeveer twee derde van het aantal boeren in het ruilverkavelingsgebied gebruikt een melkmachine; op de bedrijven met 10 tot 20 melkkoeien wordt 87% machinaal gemolken.

Hoewel de trekkracht in het gebied nog hoofdzakelijk door paarden wordt geleverd, heeft een kwart van de boeren een trekker. Op 34% van de landbouwbedrijven van 10 of meer hectare is een trekker in gebruik. Van de tuindersbedrijven is een hoger percentage (41) gemotoriseerd voor wat betreft trekkracht. In het deelgebied Breda is de mechanisatie het verst voortgeschreden. Een 23-tal (8%) boeren heeft noch paard noch trekker en is daardoor voor trekkracht op hulp van andere boeren of op loonwerkers aangewezen. Dit zijn uiteraard uitsluitend kleinere bedrijven.

§ 7. A r b e i d s k r a c h t e n o p d e b e d r i j v e n (bijlage 42)

Over de arbeidsvoorziening op de bedrijven zijn slechts summiere gegevens beschikbaar, nl. het aantal arbeidskrachten dat op de teldatum in mei 1959 en mei 1963 op de bedrijven meewerkte. In het gebied wordt praktisch alle werk door het bedrijfshoofd en meewerkende gezinsleden gedaan. Sedert 1959 blijkt daarenboven op de landbouwbedrijven het werk in toenemende mate voor rekening van het bedrijfshoofd te zijn gekomen, daar het aantal meewerkende gezinsleden, met name de vrouwen, is afgenomen. Op de tuinbouwbedrijven valt een andere ontwikkeling te constateren, in verhouding is hier het aantal meewerkende mannelijke gezinsleden belangrijk toegenomen.

Op de landbouwbedrijven vonden in mei 1963 448 mannen en 278 vrouwen werk; dat is 99 mannen en 123 vrouwen minder dan in 1959. Op de tuinbouwbedrijven werden als arbeidskrachten in mei 1963 263 mannen en 155 vrouwen geteld, dat is 53 mannen en 4 vrouwen méér dan in 1959. Op de kleinste landbouw- maar ook tuinbouwbedrijfjes is een grote teruggang van het aantal arbeidskrachten sedert 1959 te constateren.

OPPERVLAKTE CULTUURGROND PER MANNELIJKE ARBEIDSKRACHT

	Oppervlakte cultuurgrond in ha per mannelijke arbeidskracht	
	1959	1963
Landbouwers:		
< 5 ha	3,1	3,4
5-10 ha	5,8	6,0
10-15 ha	7,0	7,6
15-20 ha	8,0	8,4
≥ 20 ha	9,7	12,2

Alle landbouwers	6,4	7,1
in Breda	6,8	7,1
in Rijsbergen-West	6,0	7,2
in Rijsbergen-Oost	6,5	7,1

Tuinders:		
< 1 ha	0,7	0,7
1-3 ha	1,7	1,6
3-5 ha	2,6	2,8
≥ 5 ha	3,9	4,2

Alle tuinders	2,2	2,5
in Breda	1,9	2,1
in Rijsbergen-West	2,4	2,7
in Rijsbergen-Oost	2,7	3,3

Bron: C.B.S. 1959 en 1963.

Door een daling van het aantal arbeidskrachten op de landbouwbedrijven en een verminderd aantal, maar gemiddeld grotere, bedrijven is het kengetal: oppervlakte cultuurgrond per arbeidskracht sedert 1959 gestegen met 0,7 ha. De grootste toeneming had plaats op de bedrijven van meer dan 20 ha. Op de tuinbouwbedrijven wordt per mannelijke arbeidskracht nu 0,3 ha meer bewerkt. Op de bedrijven kleiner dan 3 ha is de oppervlakte per man zelfs iets afgenomen, wat op intensivering van het teeltplan kan wijzen.

§ 8. B e d r i j f s i n r i c h t i n g (bijlagen 43 en 44)

Enkele gegevens over de bedrijfsgebouwen, bedrijfsinrichting en bedrijfsvoering zijn verkregen uit de metelling 1961. In het blok staan veel oudere bedrijfsgebouwen (zie hoofdstuk II, § 6). Een vijfde (21%) van de melkveestallen is na 1940 gebouwd en van de oudere stallen is ruim de helft gemoderniseerd, waardoor van de landbouwers 63% een melkveestal heeft welke na 1940 is gebouwd of sindsdien is gemoderniseerd. Op de kleinere bedrijven is de situatie ongunstiger. In het deelgebied Breda is de

situatie bepaald ongunstig: op meer dan de helft van het aantal bedrijven is een oudere, niet gemoderniseerde melkveestalling aanwezig. Een loopstal voor jongvee kwam in 1961 in het gehele gebied niet voor.

Ruim driekwart (76%) van de bedrijven heeft een verplaatsbare weidepomp. Inkuilen van groenvoer is een belangrijk onderdeel van het voederwinningsplan, dit wordt op 81% van de bedrijven gedaan. In Rijsbergen-West is dit belangrijk minder het geval. Groenvoersilo's bezit men praktisch niet. Afzonderlijke, na 1940 gebouwde, varkensschuren voor minstens 30 mestvarkens komen weinig voor; slechts 7% van de boeren heeft een dergelijke schuur. De droogvoedermethode wordt nagenoeg niet toegepast, een centrale mestgang in varkensschuren was slechts op één bedrijf aanwezig.

Kippenhokken voor grote eenheden (400 of meer) waren er op een 7-tal bedrijven, hokken voor 2000 of meer slachtkuikens op geen enkel bedrijf.

HOOFDSTUK IV

ENKELE AGRARISCH-SOCIALE ASPECTEN

§ 1. D e l e e f t i j d (bijlage 45)

De gemiddelde leeftijd van de landbouwers in het blok is, in verhouding tot het gemiddelde elders, laag, nl. 46 jaar. Ruim 7% van hen is 65 jaar of ouder en 22% is jonger dan 35 jaar. Naar grootteklasse van de bedrijven bezien valt de grote groep bedrijven van 5-10 ha op met een uitzonderlijk laag gemiddelde van 43 jaar.

In tegenstelling tot de situatie elders zijn de tuinders gemiddeld ouder dan de boeren. De gemiddelde leeftijd is 48 jaar, in Rijsbergen-Oost 45 jaar. De bedrijfshoofden van de allerkleinste bedrijven, zowel tuinders als boeren, zijn gemiddeld veel ouder. Dit kan als een gunstig verschijnsel worden beschouwd, daar algemeen kan worden aangenomen dat landbouwbedrijven van minder dan 5 ha en tuindersbedrijven van minder dan 1 ha reeds nu niet meer levensvatbaar kunnen worden genoemd, laat staan in de toekomst.

§ 2. B e d r i j f s o p v o l g i n g (bijlagen 46 t/m 48)

In 1957 was het percentage zoons van boeren en tuinders in de gemeente Rijsbergen dat nog in de land- en tuinbouw werkte aanzienlijk hoger dan gemiddeld in het zuidelijk zandgebied en bijna gelijk aan het gemiddelde voor de tuinbouwgebieden in Nederland. Na 1957 is het sterk teruggelopen, vooral onder de jongeren.

Uit het gezichtspunt van de toekomstige ontwikkeling van de agrarische structuur (d.w.z. van het aantal zelfstandige agrariërs en het aantal bedrijven van verschillende grootte) is het van belang geïnformeerd te zijn over de vraag hoe de verhouding is tussen het aantal potentiële bedrijfsopvolgers en het aantal bedrijven dat overgedragen moet worden.

Men kan stellen dat bij een aantal van 30 tot 40 nog niet zelfstandig in de land- en tuinbouw werkende zoons (c.q. potentiële opvolgers) op een aantal van 100 bedrijven er ongeveer een evenwichtstoestand bestaat 1). Uit gegevens, aan twee L.E.I.-onderzoeken ontleend, kan een indruk worden verkregen over de opvolgingssituatie in de gemeente Rijsbergen.

---

1) Het aantal van 30 tot 40 is afhankelijk van de gemiddelde leeftijd waarop men zelfstandig boer of tuinder wordt en de gemiddelde leeftijd waarop men afstand van bedrijf doet. Voor een meer uitvoerige toelichting wordt verwezen naar L.E.I.-verslag No. 18 "De Haagsche Beemden, een sociaal-economisch onderzoek in een ruilverkavelingsgebied in de Baronie van Breda".

OPVOLGINGSSITUATIE IN DE GEMEENTE RIJSBERGEN

	Aantal potentiële opvolgers per 100 bedrijven	
	1956	1962
Landbouwers:		
< 10 ha	21	22
≥ 10 ha	102	71
Alle landbouwers	61	40
Tuinders:		
< 3 ha	14	26
≥ 3 ha	63	43
Alle tuinders	41	32
Landbouwers en tuinders	51	37

Bronnen: "Bedrijfsopvolging en beroepskeuze in de land- en tuinbouw", L.E.I.-publikatie (1956) en een nog niet gepubliceerd L.E.I.-onderzoek in Noordbrabant (1962).

De opvolgingsdruk blijkt in het algemeen merkbaar te zijn verminderd. De situatie is nu zodanig dat, hoewel op de kleinere landbouwbedrijven het aantal potentiële opvolgers per 100 ~~bedrijven~~ niet is afgenomen, toch een vermindering van het aantal bedrijven waarschijnlijk is, gezien de verhouding tussen de aantallen opvolgers en bedrijven. Het aantal opvolgers op de kleinere tuinbouwbedrijven is relatief sterk toegenomen, hoewel een evenwichtstoestand als eerder genoemd niet bestaat. Het is juist deze groep bedrijven waarop de ontwikkelingsmogelijkheden van tuinbouwteelten betrekkelijk gunstige perspectieven bieden, waardoor kennelijk meer animo voor deze bedrijven ontstaat.

Al is op de grotere landbouw- en tuinbouwbedrijven het aantal opvolgers sterk teruggelopen, toch is er nog een voldoende aantal aanwezig om vrijkomende bedrijven te kunnen bezetten; bij de landbouwbedrijven kan zelfs nog van een "overbezetting" worden gesproken.

Een enigszins andere benaderingswijze is die waarbij alleen de bedrijfs-
hoofden van 50 jaar en ouder betrokken zijn. Bij hen is immers binnen de
eerstkomende 10 tot 15 jaar het vraagstuk van al of niet voortzetting van
het bedrijf door een opvolger reëel. Door informatie ter plaatse zijn gege-
vens verkregen over de situatie van de oudere bedrijfshoofden in het blok.

OPVOLGINGSSITUATIE (SITUATIE 1963)

	Bedrijfshoofden		Percentage bedr.- hoofden $\geq$ 50 jaar met een opvolger
	aantal	percentage $\geq$ 50 jaar	
Landbouwers:			
< 10 ha	165	31	67
$\geq$ 10 ha	134	49	89
Alle landbouwers	299	39	79
in Breda	90	43	85
in Rijsbergen-West	95	39	76
in Rijsbergen-Oost	114	35	78
Tuinders:			
< 3 ha	91	56	35
$\geq$ 3 ha	104	34	66
Alle tuinders	195	44	48
in Breda	78	50	64
in Rijsbergen-West	76	45	24
in Rijsbergen-Oost	41	32	62

Bron: L.B.I.

Uit deze cijfers blijkt duidelijk dat op de kleinere landbouwbedrijven minder oudere bedrijfshoofden zijn, die bovendien relatief minder opvolgers hebben dan op de grotere bedrijven. Op de tuindersbedrijven is een hoger percentage oudere bedrijfshoofden, waaronder relatief méér zonder opvolger. De situatie is dus zo dat de twee geconstateerde tendenties voor wat betreft de kleinere landbouwbedrijven elkaar in zekere zin opheffen en bij de kleinere tuindersbedrijven als het ware in dezelfde richting werken, waardoor derhalve te verwachten is dat er van de kleinere tuinbouwbedrijven in de eerstkomende 10 tot 15 jaar meer vrij zullen komen zonder dat er een opvolger in eigen kring is.

De tendentie in de afgelopen periode van 4 jaren voor wat betreft opheffing van bedrijven, zoals deze blijkt uit bijlage 18, zal voor de kleinere tuindersbedrijven hoogstwaarschijnlijk in de komende 10-15 jaar sterker optreden en een grotere afnemng van het aantal laten zien.

NIET-VOORTZETTING VAN BEDRIJVEN

	Opgeheven bedr. in de periode 1959-1963 1)		Bedr. welke waar- schijnlijk in de komende 10-15 jaar zullen vrijkomen 2)	
	aantal	per jaar	aantal	per jaar
Landbouwers:				
< 10 ha	7	1,8	13	0,9
≥ 10 ha	4	1,0	6	0,4
Alle landbouwers	11	2,8	19	1,3
Tuinders:				
< 3 ha	7	1,8	30	2,0
≥ 3 ha	-	-	4	0,3
Alle tuinders	7	1,8	34	2,3
Landbouwers en tuinders	18	4,5	53	3,5

1) Zie bijlage 18.

2) Zie bijlage 48, minimumraming.

Bron: L.E.I.

Hierbij moet wel worden bedacht, dat de raming over de nabije toekomst een minimumraming is, welke b.v. de mogelijkheid van vrijkomen van bedrijven van jonger-dan-50-jarigen niet insluit. Een vergelijking als in bovenstaande tabel tussen cijfers welke niet precies op hetzelfde verschijnsel betrekking hebben moet met de nodige reserves worden gehanteerd. Ondanks dit kunnen deze cijfers zodanig worden geïnterpreteerd dat voor de toekomst op een groter aantal "uitvallers" onder de kleinere tuindersbedrijven moet worden gerekend.

In de groep van de bedrijfshoofden ≥ 50 jaar zonder aangewezen opvolger is gepoogd een onderscheid aan te brengen tussen de gevallen waar voor de vrijkomende grond reeds een bepaalde bestemming viel te registreren en gevallen waar de grond waarschijnlijk "vrij aan de markt" zou komen. Hierover zijn bij de streekkeners aanvullende informatie ingewonnen.

In enkele gevallen zal de grond, momenteel bij een A- en B-bedrijfshoofd in gebruik, worden toegevoegd aan een reeds bestaand bedrijf van een zoon, schoonzoon of neef. In een aantal gevallen is hierover nog niets bekend omdat er nog jonge kinderen in het gezin zijn. Bij de C- en D-bedrijfshoofden betreft het grondgebruik in vele gevallen slechts een huis-kavel, waarvan de uiteindelijke bestemming mede afhangt van wat er met de woning gaat gebeuren.

Het aantal gevallen dat er geen opvolger op het bedrijf aanwezig is en ook hoogstwaarschijnlijk geen verdere bestemming aan de grond is gegeven, is wat betreft de bedrijven van oudere boeren niet erg groot.

Tabel 17

VRIJKOMENDE GROND

	Aantal bedrij- ven	Aantal bedrijfshoofden $\geq$ 50 jaar		
		totaal	w.v. met vrij- komende grond	en opp. hier- bij betrokken grond 1) in ha
Landbouwers:				
< 10 ha	165	51	10	56
$\geq$ 10 ha	134	65	5	66
Alle landbouwers	299	116	15	122
Tuinders:				
< 3 ha	91	51	26	39
$\geq$ 3 ha	104	35	3	15
Alle tuinders	195	86	29	54
Landbouwers en tuinders	494	202	44	176

1) Zie bijlage 48, laatste kolom.

Bron: L.E.I.

Er is een opmerkelijk verschil tussen de situatie op de kleinere en de grotere bedrijven. Ook voor de tuinbouwbedrijven geldt dat relatief meer kleinere bedrijven vrij zullen komen; van de tuinbouwbedrijven < 3 ha van oudere bedrijfshoofden (50 jaar of ouder) komt zelfs meer dan de helft vrij.

Bijlage 1

BEVOLKING SINDS 1910

	Aantal inwoners			Indexcijfers (1910 = 100)		
	Gemeente Rijsbergen	Noord- brabant	Nederland	Gemeente Rijsbergen	Noord- brabant	Nederland
1910	1662	633155	5945525	100	100	100
1920	1886	733936	6926314	113	116	116
1930	2452	898386	7952634	148	142	134
1940	2930	1051934	8923245	176	166	150
1947	3226	1180133	9625499	194	186	162
1950	3356	1267244	10204689	202	200	172
1955	3519	1377662	10821661	212	218	182
1960	3930	1484671	11417254	236	234	192
1961	4015	1512787	11556008	242	239	194
1962	4100	1543395	11721416	247	244	197
1963	4168	1575211	11889962	251	249	200

Bron: C.B.S.

Bijlage 2

GEROORTEN- EN VESTIGINGSOverschOTTEN

	Gemeente Rijsbergen	
	geboorten- overschot 1)	vestigings- overschot 2)
1911-1915	129	35
1916-1920	126	- 66
1921-1925	261	- 61
1926-1930	319	47
1931-1935	318	- 32
1936-1940	272	- 80
1941-1945	254	- 23
1946-1950	309	-114
1951-1955	384	-221
1956-1960	470	26

1) Levend geboren minus overleden

2) Vestigingen minus vertrek

Bron: C.B.S.

Bijlage 3

BEVOLKING NAAR WIJKEN

	Aantal inwoners		Index- cijfer (1947=100)
	1947	1960	
Gemeente Rijsbergen: totaal	3226	3930	122
in Rijsbergen - dorp	1363	1727	127
in verspreide huizen in Kaarschot	389	482	124
in verspreide huizen in Oekel	440	517	118
in verspreide huizen in het Westen	1034	1204	116

Bron: C.B.S. Volks- en beroepstelling 1947
Algemene volkstelling 1960

Bijlage 4

ENIGE GEGEVENS PER WIJK

	Gemeente			Rijsbergen	
	totaal	in het dorp	in verspreide huizen in Kaarschot	Oekel	
				bet	westen
Bevolking: totaal	3930	1727	482	517	1204
Perc. rooms-katholieken	99	97	100	100	99
Perc. Nederlandse hervormden	0	1	-	-	0
Perc. gereformeerden	1	2	-	-	-
Perc. tot overige kerkgenootschappen behorend	0	-	-	-	0
Perc. tot geen kerkgenootschap behorend	0	0	-	-	1

Mannelijke beroepsbevolking: totaal	1097	478	128	158	333
Perc. landbouw	51	16	84	90	70
Perc. nijverheid	32	56	9	4	18
Perc. handel en verkeer	9	15	5	3	7
Perc. overige bedrijfstakken	8	13	2	3	5

Aantal landbouwers	330	39	76	73	142
Aantal landarbeiders	19	12	1	5	1
Aantal mannelijke woonforenzen	306	213	10	10	73

Aantal boerderijen en tuinderswoningen	302	23	58	73	148

Bron: C.B.S. Algemene volkstelling 1960

Bijlage 5

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING

	Gemeente Rijnsbergen	
	aantal	indexcijfers (1947=100)
Mannelijke beroepsbevolking (a)	1057	100
1947	1057	100
1956	1061	100
1960	1097	104

Dagforenzen (woonforenzen)	122	100
1947	122	100
1960	269	220

Overige forenzen (woonforenzen)	18	100
1947	18	100
1960	37	206

Agrariërs	704	100
1947	704	100
1956	612	87
1960	557	79

Agrariërs in % van a	67	
1947	67	
1956	58	
1960	51	

Dagforenzen in % van a	12	
1947	12	
1960	25	

Bron: C.B.S. Volks- en beroepstelling 1947
 Algemene woningtelling 1956
 Algemene volkstelling 1960

Bijlage 6

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING NAAR BEDRIJFSTAK

	1947		1960	
	aantal	procenten	aantal	procenten
Gemeente Rijsbergen:				
landbouw	704	66	557	51
industrie en ambacht	137	13	205	19
bouwnijverheid	50	5	137	13
openbare nutsbedrijven	1	0	4	0
handel, bank- en verz.wezen	63	6	69	6
vervoer	22	2	36	3
dienstverlening	71	7	86	8
onbekend	9	1	3	0
alle beroepen	1057	100	1097	100

Bron: C.B.S. Volks- en beroepstelling 1947

Algemene volkstelling 1960

Bijlage 7

BEDRIJVEN MET TENMINSTE 10 MAN PERSONEEL

	Aantal bedrijven met ≥ 10 man personeel in de gemeente Rijsbergen
Industrie en ambacht	2
Bouwnijverheid	3
Dienstverlening	1
Alle bedrijven	6

Bron: C.B.S. Algemene volkstelling 1960

WOONFORENZEN

	Aantal woonforenzen ¹⁾				
	totaal	in de	in de	in overige	in overige
		landbouw	bouwnijver- heid	nijverheid	
Wonend in Rijsbergen, werkend in ²⁾ :					
Breda	176	3	44	106	23
Etten-Leur	20	1	-	17	2
Zundert	27	10	10	2	5
Aangrenzende gemeenten (totaal)	230	15	54	127	34
Alblasserdam	10	-	-	-	10
Rotterdam	13	-	1	-	13
Niet aangrenzende gemeenten (totaal)	39	1	6	14	18
Alle woonforenzen	269	16	60	141	52

1) Dagelijks heen en weer reizende mannen

2) Gemeenten met minstens 10 forenzen vanuit Rijsbergen zijn met name genoemd

Bron: C.B.S. Algemene volkstelling 1960

Bijlage 9

WOONFORENZEN : VERVOERMIDDELEN

	Gemeente Rijsbergen	
	1947	1960
Aantal woonforenzen (mannen en vrouwen) ¹⁾	128	332

Percentage dat reist per:		
trein	-	0
bus	23	25
personenauto	1	4
motor of scooter	1	3
bromfiets	-	14
fiets	74	54
overige vervoermiddelen	1	0

1) Dagelijks naar de werkgemeente reizenden

Bron: C.B.S. Volks- en beroepstelling 1947
 Algemene volkstelling 1960

Bijlage 10

WOONFORENZEN: AFSTAND TOT HET WERK

	Gemeente Rijsbergen
Aantal woonforenzen (mannen en vrouwen) ¹⁾	332
Percentage op een afstand van:	
< 15 min.	1
15 - 30 min.	12
30 - 45 min.	30
45 - 60 min.	19
60 - 90 min.	35
90 - 120 min.	1
≥ 120 min.	2
onbekend	0

1) Dagelijks naar de werkgemeente reizenden

Bron: C.B.S. Algemene volkstelling 1960

Bijlage 11

WERKFORENZEN

	Aantal werkforenzen ¹⁾				
	in de		in de		in overige bedrijfs- takken
	totaal	in de landbouw	in de bouwnijver- heid	in overige nijverheid	
Werkend in Rijsbergen, wonend in ²⁾ :					
Breda	16	1	-	7	8
Zundert	13	1	5	3	4
Aangrenzende gemeenten (totaal)	40	3	12	13	12
Niet-aangrenzende gemeenten	7	1	1	3	2
Alle werkforenzen	47	4	13	16	14

- 1) Dagelijks heen en weer reizende mannen
- 2) Gemeenten met minstens 10 forenzen zijn met name genoemd

Bron: C.B.S. Algemene volkstelling 1960

Bijlage 12

AANTAL TELPLICHTIGEN

	Aantal telplichtigen ¹⁾ in het ruilverkavelingsblok							totaal
	in de beroepsgroep							
	A+B, waarvan landbouwers	A	B	C	D	speciaal		
Zonder cultuurgrond	-	-	-	6	1	2	9	
< 1 ha	-	13	2	102	50	4	171	
1 - 2 ha	-	36	3	27	5	2	73	
2 - 3 ha	7	37	7	21	2	-	67	
3 - 4 ha	7	37	5	8	1	-	51	
4 - 5 ha	10	31	6	2	-	2	41	
5 - 6 ha	16	28	7	2	1	1	39	
6 - 7 ha	31	36	3	1	-	1	41	
7 - 8 ha	36	42	2	-	-	-	44	
8 - 9 ha	26	25	4	-	-	-	29	
9 - 10 ha	32	32	3	-	-	-	35	
10 - 11 ha	19	17	3	-	-	-	20	
11 - 12 ha	18	18	-	-	-	-	18	
12 - 13 ha	19	19	-	-	-	-	19	
13 - 14 ha	12	12	-	-	-	-	12	
14 - 15 ha	16	14	2	-	-	-	16	
15 - 16 ha	8	8	-	-	-	-	8	
16 - 17 ha	9	9	-	-	-	-	9	
17 - 18 ha	8	6	2	-	-	-	8	
18 - 19 ha	8	8	-	-	-	-	8	
19 - 20 ha	4	3	1	-	-	-	4	
20 - 21 ha	3	3	-	-	-	-	3	
21 - 22 ha	3	3	-	-	-	-	3	
24 - 25 ha	2	2	-	-	-	-	2	
26 - 27 ha	1	1	-	-	-	-	1	
29 - 30 ha	1	1	-	-	-	-	1	
32 - 33 ha	1	1	-	-	-	-	1	
40 - 41 ha	1	1	-	-	-	-	1	
45 - 46 ha	1	1	-	-	-	-	1	
Alle grootteklassen	299	444	50	169	60	12	735	

1) Bij de landbouwtelling 1963 waren telplichtig al degenen, die in de landbouw geheel of gedeeltelijk hun bestaan vinden en tevens: tenminste 1 ha cultuurgrond in gebruik hadden; dan wel een tuinbouwbedrijf uitoefenden (ongeacht de grootte); dan wel tenminste 1 rund, 1 fokvarken, 3 mestvarkens, 3 schapen of ten minste 51 kippen of eenden hielden;

Bijlage 13

TELP LICHTIGEN NAAR BEROEPSGROEP EN GROOTTEKLASSE

	Aantal telplichtigen				in het blok
	in Breda	in Rijsbergen-W	in Rijsbergen-O		
Landbouwers:					
< 5 ha	6	11	7		24
5 -10 ha	40	47	54		141
10 -15 ha	24	26	34		84
15 -20 ha	12	9	16		37
≥20 ha	8	2	3		13
alle klassen	90	95	114		299
Tuinders:					
< 1 ha	5	7	3		15
1 - 3 ha	33	32	11		76
3 - 5 ha	25	21	16		62
≥ 5 ha	15	16	11		42
alle klassen	78	76	41		195
Groep C	53	88	28		169
Groep D	22	28	10		60
Speciale bedrijven	3	8	1		12
Alle telplichtigen	246	295	194		735

Bron: C.B.S. 1963

Bijlage 14

NEVENBEROEPEN VAN B- EN HOOFDBEROEPEN VAN C- TELPLICHTIGEN

	B	Aantal telplichtigen naar beroepsgroep			
		totaal	zonder cultuurgrond	C	
		< 1 ha	≥ 1 ha		
Land- en tuinarbeider	2	8	-	4	4
Loonwerker	3	2	-	1	1
Veehandelaar	4	7	1	1	5
Melkrijder	11	1	-	-	1
Overige land- en tuinbouw verwante beroepen	5	18	1	13	4
Verzorgende beroepen in de dorpsgemeenschap	5	13	1	7	5
Campagne-arbeider op de suikerfabriek	16	-	-	-	-
Overige fabrieksarbeiders	-	71	2	43	26
Bouwvakarbeider	-	19	-	13	6
Transportarbeider	1	12	-	8	4
Grondwerker, gemeentearbeider, e.d.	-	13	1	8	4
Losse arbeider	2	-	-	-	-
Overige beroepen	1	5	-	4	1
Alle beroepen	50	169	6	102	61

Bron: C.B.S. 1963

Bijlage 15

TELPFLICHTIGEN IN GROEP D

	Aantal D- telplichtigen		
	totaal	zonder cultuurgrond	< 1 ha ≥ 1 ha
Voormalig beroep:			
landbouwer	23	1	14
tuinder	26	-	25
landarbeider	1	-	1
middenstander	2	-	2
fabrieksarbeider	6	-	6
overige beroepen in loondienst	2	-	2
alle beroepen	60	1	50

Bron: C.B.S. 1963

TELP LICHTIGEN NAAR BEROEPSGROEP (1959 en 1963)

	Aantal telplichtigen							
	in Breda		in Rijsbergen-W		in Rijsbergen-O		in het blok	
	1959	1963	1959	1963	1959	1963	1959	1963
Landbouwers	11	6	25	11	15	7	51	24
< 5 ha	52	40	47	47	67	54	166	141
5-10 ha	26	24	24	26	34	34	84	84
10-15 ha	10	12	15	9	12	16	37	37
15-20 ha	8	8	4	2	4	3	16	13
≥ 20 ha	107	90	115	95	132	114	354	299
alle grootteklassen								
Tuinders:	5	5	13	7	7	3	25	15
< 1 ha	32	33	29	32	10	11	71	76
1- 3 ha	24	25	19	21	9	16	52	62
3- 5 ha	4	15	7	16	5	11	16	42
≥ 5 ha	65	78	68	76	31	41	164	195
alle grootteklassen								
zonder cultuurgrond	-	4	-	2	-	-	-	6
< 1 ha	39	32	65	53	13	17	117	102
1- 3 ha	10	16	26	26	2	6	38	48
≥ 3 ha	1	1	5	7	4	5	10	13
totaal	50	53	96	88	19	28	165	169
zonder cultuurgrond	-	-	1	1	-	-	1	1
< 1 ha	27	20	31	22	10	8	68	50
1- 3 ha	2	2	-	3	1	2	3	7
≥ 3 ha	-	-	-	2	-	-	-	2
totaal	29	22	32	28	11	10	72	60
Speciale bedrijven totaal	3	3	3	8	-	1	6	12
Alle telplichtigen	254	246	314	295	193	194	761	735

Bron: C.B.S. 1959 en 1963

Bijlage 17

WIJZIGINGEN IN HET AANTAL TELPLICHTIGEN SINDS 1959

	Aantal telplichtigen in het blok						totaal
	in de beroepsgroep						
	land- bouwers	tuinders	C	D	spec.		
Geregistreerd in 1959	354	164	165	72	6		761
Sinds 1959 uit de registratie verdwenen ¹⁾ -	11	7	25	36	-		79
	343	157	140	36	6		682
Overgegaan naar andere beroepsgroep:							
naar de landbouwers	•	-	1	-	-		
naar de tuinders	40	•	14	1	-		
naar de C-groep	5	21	•	2	1		
naar de D-groep	5	9	5	•	-		
naar de speciaal groep	3	2	1	-	•		
Waardoor er de beroepsgroep verlieten	53	32	21	3	1		
Waardoor er tot de beroepsgroep toetraden +	1	55	29	19	6		
	291	180	148	52	11		682
Sinds 1959 in de registratie opgenomen ¹⁾ +	8	15	21	8	1		53
Geregistreerd in 1963	299	195	169	60	12		735

1) Als op hetzelfde adres in beide jaren een telplichtige woonde, niet dezelfde persoon zijnde (b.v. vader in 1959 en zoon in 1963), dan is dit geval niet gerekend als een verdwenen bedrijf of nieuw gevestigde telplichtige.

Bron: C.B.S. 1959 en 1963

VERDWENEN TELPLICHTIGEN¹⁾ SINDS 1959

	Aantal telplichtigen					totaal
	in de beroepsgroep					
	land- bouwers	tuinders	C	D		
Aantal verdwenen telplichtigen:						
totaal	11	7	25	36		79
in Breda	4	2	4	9		19
in Rijsbergen-W	4	2	20	20		46
in Rijsbergen-O	3	3	1	7		14
Grootteklasse:						
zonder cultuurgrond	-	-	-	1		1
< 1 ha	-	5	25	34		64
1 - 3 ha	-	2	-	1		3
3 - 5 ha	4	-	-	-		4
5 - 10 ha	3	-	-	-		3
≥ 10 ha	4	-	-	-		4
Reden van verdwijnen:						
a. naar ander bedrijf (buiten het gebied)	3	1	-	-		4
b. beroepsverandering	2	2	-	-		4
c. faillissement	2	-	-	-		2
d. overlijden	2	2	2	8		14
e. vertrokken uit het gebied	-	-	2	-		2
f. ouderdom en rustend gaan leven	2	2	1	28		33
g. administratief afgevoerd, niet meer telplichtig	-	-	20	-		20
Oppervlakte betrokken cultuurgrond in ha (1959)	81,79	6,69	7,80	11,84		108,12
Grond afgevoerd:						
a. onttrokken aan agrarische bestemming	19,83	-	1,37	1,64		22,84
b. toegevoegd aan reeds bestaande bedrijven	61,96	6,69	4,34	8,19		81,18
c. administratief verdwenen	-	-	2,09	2,01		4,10

1) Exclusief dus overname gevallen.
Bron: C.B.S. 1959 en 1963

NIEUW GEREГИSTREERDE TELPLICHTIGEN¹⁾ SINDS 1959

	Aantal telplichtigen						totaal
	in de beroepsgroep			D	spec.		
	land- bouwers	tuinders	C				
Aantal nieuw geregistreerden:							
totaal	8	15	21	8	1	53	
in Breda	3	2	4	1	1	11	
in Rijsbergen-W	4	8	12	3	-	27	
in Rijsbergen-O	1	5	5	4	-	15	

Grootteklasse:							
zonder cultuurgrond	-	-	2	1	-	3	
< 1 ha	-	2	12	5	1	20	
1 - 3 ha	-	8	5	2	-	15	
3 - 5 ha	1	2	2	-	-	5	
5 - 10 ha	5	3	-	-	-	8	
≥ 10 ha	2	-	-	-	-	2	

Reden van nieuwe registratie:							
a. grond afgesplitst van overgedaan eigen bedrijf	-	1	1	6	-	8	
b. grond afgesplitst van (schoon) ouderlijk bedrijf	5	11	11	-	-	27	
c. grond afgesplitst van bedrijf van overige familie	2	1	1	-	-	4	
d. grond afgesplitst van bedrijf van vreemde	-	1	1	-	-	2	
e. gevestigd op los land	1	1	3	-	-	5	
f. in het blok komen wonen met dezelfde grond in gebruik	-	-	-	-	1	1	
g. grond in gebruik genomen van niet-telplichtige	-	-	2	-	-	2	
h. telplichtig geworden voor vee of door veilen	-	-	2	2	-	4	
Oppervlakte betrokken cultuurgrond in ha	63,65	43,37	19,32	6,71	0,75	133,80	

1) Exclusief dus overname gevallen

OVERDRACHT VAN BEDRIJVEN IN DE PERIODE 1959 - 1963

	Aantal telplichtigen dat een bedrijf overnam						totaal
	in de beroepsgroep			spec.			
	land- bouwers	tuinders	C D	C D	spec.		
Aantal overdrachten:							
totaal	27	11	9 3				50
in Breda	6	5	4 1				16
in Rijsbergen-W	9	3	3 2				17
in Rijsbergen-O	12	3	2 -				17

Grootteklasse (1963):							
< 1 ha	-	-	3 2				5
1 - 3 ha	-	6	6 1				13
3 - 5 ha	-	4	- -				4
5 - 10 ha	15	1	- -				16
10 - 15 ha	7	-	- -				7
≥ 15 ha	5	-	- -				5

Overname vond plaats door:							
weduwe van vorig bedrijfshoofd	2	-	1 1				4
zoon van ouders	20	1	2 -				23
schoonzoen van schoonouders	1	2	2 -				5
familie lid van overige familieleden	3	4	1 1				9
vreemde van vreemde	1	4	3 1				9

Reden van overdracht door vorig bedrijfshoofd:							
overlijden	7	1	5 2				15
ouderdom	16	4	2 -				22
bedrijfswisseling	3	2	1 -				6
beroepsverandering	1	4	1 -				6
overige	-	-	- 1				1

DE BEDRIJVEN ≥ 1 HA EN DE CULTUURGROND (1910 - 1959)

	Aantal bedrijven ≥ 1 ha				Percentage bedrijven in de grootteklasse						Oppervlakte cultuurgrond ¹⁾ in ha	Gemiddelde bedrijfs-grootte in ha	Indexcijfers (1910 = 100)		
	in de grootteklasse				in de grootteklasse								aantal bedrijven	oppervlakte cultuurgrond	gemiddelde bedrijfs-grootte
	1-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	≥ 20 ha	1-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	≥ 20 ha	1-5 ha	5-10 ha					
Gem. Rijsbergen:															
1910	198	78	58	52	10	40	29	26	5	1555	7,9	100	100	100	
1921	219	84	71	58	6	30	33	26	3	1656	7,6	111	106	96	
1930	260	85	82	80	13	33	31	31	5	2232	8,6	131	144	109	
1947	309	116	86	87	20	38	28	28	6	2741	8,9	156	176	113	
1950	332	135	94	85	18	41	28	26	5	2732	8,2	168	176	104	
1955	365	149	123	81	12	41	34	22	3	2740	7,5	184	176	95	
1959	382	155	128	90	9	41	34	23	2	2820	7,4	193	181	94	
Landb. geb. Land van Breda:															
1910	1820	922	425	355	118	51	23	20	6	13176	7,2	100	100	100	
1921	1876	892	472	411	91	48	25	22	5	13768	7,3	103	104	101	
1930	2158	943	589	507	119	44	27	23	6	16387	7,6	119	124	106	
1947	2715	1320	721	545	129	49	26	20	5	19447	7,2	149	148	100	
1950	2771	1347	781	522	121	49	28	19	4	19425	7,0	152	147	97	
1955	2824	1391	802	516	115	49	29	18	4	19370	6,9	155	147	96	
1959	2854	1411	791	542	110	49	28	19	4	19573	6,9	157	149	96	

1) In gebruik op bedrijven ≥ 1 ha

Bronnen: Directie van de Landbouw (1910-1930) en C.B.S. (1947-1959)

OMVANG VAN HET GRONDVERKEER (1962 - 1963)

	Landbouwers										Tuinders					Groep D	spe- ciaal	tot.						
	<5		5-10		10-15		15-20		≥20		totaal		<1		1-3				3-5		≥5		tot.	
	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha				ha	ha	ha	ha		
Telplichtigen in 1963: aantal met opp. cult.grond in ha	24	141	84	37	13	299	15	76	62	42	195	12	147	243	275	677	169	60	12	735				
Vergroting van ≥10 are in ha door:	89	1077	1032	636	354	3188	12	147	243	275	677	183	38	27	4113									
a. koop	20	14	2	2	2	36	-	0	1	3	4	2	-	-	42									
b. beëindiging van verpachting	0	0	1	-	-	1	-	-	-	0	0	2	-	-	3									
c. pacht	0	12	5	10	-	27	-	1	3	2	6	2	0	0	35									
d. ontginning	-	0	0	-	0	0	-	0	0	-	0	-	-	-	0									
e. zaaiklaar huren	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	0	-	-	-	0									
f. administratief verschil	0	2	3	-	-	5	-	1	1	1	3	1	0	0	9									
Alle vergrotingen in ha	0	34	23	12	0	69	-	2	5	6	13	7	0	0	89									
Aantal gevallen	3	33	24	6	1	67	-	14	13	11	38	14	5	2	126									
Verkleiningen van ≥10 are in ha door:																								
a. onteigening	0	1	-	1	1	3	-	4	0	-	4	1	0	-	8									
b. anderszins onttrokken aan agr.gebruik	-	0	-	1	-	1	-	0	-	-	0	1	0	-	2									
c. verkoop	-	3	-	7	-	10	-	-	4	-	4	-	2	-	16									
d. pachtbeëindiging	1	4	3	3	-	11	-	8	0	1	9	1	-	-	21									
e. verpachting	-	-	2	1	9	12	-	6	2	0	8	3	11	-	34									
f. zaaiklaar verhuren	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2									
g. boedelscheiding	-	2	2	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	4									
h. administratief verschil	2	3	2	2	1	10	-	1	0	0	1	1	0	1	13									
Alle verkleiningen in ha	3	13	11	15	11	53	-	19	6	1	26	7	13	1	100									
Aantal gevallen	4	23	23	14	5	69	-	18	9	5	32	12	15	2	130									
Aantal gevallen van:																								
vergrotingen < 10 are	3	21	9	4	1	38	7	6	9	2	24	39	10	2	113									
verkleiningen < 10 are	7	27	10	7	-	51	3	12	16	7	38	37	10	1	137									

1) Exclusief grondverkeer door verdwijnen of nieuw ontstaan van bedrijven

2) Inclusief in bezit krijgen van grond bij boedelscheiding

Bron: Aantekening p.b.h. op de landbouwtellingsformulieren 1963

Bijlage 23

BEDRIJFSGROOTTENSTRUCTUUR

	Aantal telplichtigen		Oppervlakte cultu- tuurgrond in ha ¹⁾		Gemiddelde bedrijfs- grootte in ha	
	1959	1963	1959	1963	1959	1963
Landbouwers:						
in Breda	107	90	1169	1057	10,9	11,7
in Rijsbergen-W	115	95	1075	939	9,3	9,9
in Rijsbergen-O	132	114	1274	1192	9,7	10,5
in het blok	354	299	3518	3188	9,9	10,7
Tuinders:						
in Breda	65	78	182	263	2,8	3,4
in Rijsbergen-W	68	76	186	255	2,7	3,4
in Rijsbergen-O	31	41	97	159	3,1	3,9
in het blok	164	195	465	677	2,8	3,5
Overige telplichtigen:						
groep C	165	169	158	183	1,0	1,1
groep D	72	60	28	38	0,4	0,6
Speciaal	6	12	5	27	0,8	2,3

1) Bij de betrokken telplichtigen in gebruik

Bron: C.B.S. 1959 en 1963

VERKAVELING

	in		Aantal kavels (in 1963)										Aantal kavels		Gemiddelde kavelgrootte in ha								
	1959	1963	met kavels										totaal	gemiddeld per bedrijf									
			0	1	2	3	4	5	6	7	8	9			10	11	12	13	14	16			
	Aantal bedrijven																						
Landbouwers:																							
< 5 ha	51	24	-	2	5	10	3	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	165	76	3,2	3,2	1,16	
5 - 10 ha	166	141	-	4	17	28	17	20	25	15	7	5	3	-	-	-	-	800	676	4,8	4,8	1,59	
10 - 15 ha	84	87	-	5	4	8	9	15	12	5	11	1	6	3	2	2	-	505	511	6,0	5,9	2,04	
15 - 20 ha	37	37	-	1	6	-	4	3	6	6	3	4	2	-	-	1	1	216	229	5,8	6,2	2,78	
≥ 20 ha	16	13	-	2	-	2	-	3	2	-	1	1	-	-	1	1	-	100	77	6,3	5,9	4,60	
totaal	354	299	-	14	32	48	33	43	47	26	22	11	11	3	3	4	1	1786	1569	5,0	5,2	1,97	
in Breda	107	90	-	4	11	19	12	17	14	7	3	1	2	-	-	-	-	467	402	4,4	4,5	2,50	
in Rijsbergen-W	115	95	-	9	15	13	8	9	14	7	6	3	5	1	2	2	1	573	488	5,0	5,1	1,88	
in Rijsbergen-O	132	114	-	1	6	16	13	17	19	12	13	7	4	2	1	2	-	746	679	5,7	6,0	1,71	
Tuinders:																							
< 1 ha	25	15	-	11	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	37	19	1,5	1,3	0,49	
1 - 3 ha	71	76	-	29	24	16	4	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	156	163	2,2	2,1	0,87	
3 - 5 ha	52	62	-	12	11	20	16	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	166	173	3,2	2,8	1,23	
≥ 5 ha	16	42	-	1	2	14	14	2	4	4	1	-	-	-	-	-	-	70	173	4,4	4,1	1,53	
totaal	164	195	-	53	41	50	34	5	5	5	1	1	1	-	-	-	-	429	528	2,6	2,7	1,08	
in Breda	65	78	-	21	24	22	8	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	143	185	2,2	2,4	1,27	
in Rijsbergen-W	68	76	-	22	13	18	17	1	3	2	-	-	-	-	-	-	-	188	207	2,8	2,7	0,99	
in Rijsbergen-O	31	41	-	10	4	10	9	3	1	2	1	1	-	-	-	-	-	98	136	3,2	3,3	0,99	
Overige verplichtigen:																							
groep C	165	169	6	106	37	12	3	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	252	256	1,5	1,6	0,63	
groep D	72	60	1	48	7	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	86	77	1,2	1,3	0,33	
speciaal	6	12	2	4	3	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5	25	1,0	2,5	1,00	
Alle verplichtigen	761	735	9	225	120	112	72	54	53	31	24	12	11	3	3	4	1	2558	2455	3,4	3,4	1,63	

EIGENDOM EN PACTH

	Gebied		45488
	smeente Rijsbergen	landbouwe- bied Land van Breda	
Aantal bedrijven (totaal)	526	4373	45488
met van de cultuurgrond:			
100% in eigendom	227	2140	19700
≥50% in eigendom	158	923	10654
<50% in eigendom	56	474	6660
0% in eigendom	85	836	8474
Oppervlakte cultuurgrond in ha	2883	20171	328921
waarvan % in eigendom	64	64	59
% in pacht	36	36	41

Bron: C.B.S. 1959

GEPACHTE GROND

	Oppervlakte pachtgrond in ha	Percentage						gepacht korter dan 1 jaar	van eigenaren		
		langer dan 1 jaar		zonder bedrijfs- gebouwen		in het buitenland wonend	in Nederland		rechtspersonen		
		van ouders	met bedrijfs- gebouwen	met bedrijfs- gebouwen	agrariërs		overige				
Gemeente Rijsbergen	1036	11	50	49	1	20	29	35	4	12	
Landbouw geb. Land van Breda	7253	16	51	48	1	14	31	43	7	5	
Provincie Noordbrabant	133711	14	41	58	1	4	27	41	21	7	

Bron: C.B.S. 1959

Bijlage 27

BEDRIJFSGEBOUWEN

	Aantal bedrijven		Aantal bedrijven waarvan het hoofd- bedrijfsgebouw gebouwd is				Aantal bedrijven met hoofd- bedrijfsge- bouw in eigendom
	totaal	met gegevens	vóór 1850	1850-1914	1915-1940	na 1940	
Landbouwers:							
< 5 ha	24	22	2	3	6	11	19
5 - 10 ha	141	135	11	41	46	37	112
10 - 15 ha	84	79	8	30	29	12	62
15 - 20 ha	37	37	6	14	13	4	25
≥ 20 ha	13	13	3	5	4	1	6
alle landbouwers	299	286	30	93	98	65	224
in Breda	90	87	22	34	23	8	64
in Rijsbergen-W	95	91	1	27	36	27	75
in Rijsbergen-O	114	108	7	32	39	30	85
Tuinders:							
< 1 ha	15	-	-	-	-	-	-
1 - 3 ha	76	2	-	-	1	1	2
3 - 5 ha	62	20	1	4	8	7	18
≥ 5 ha	42	25	1	8	7	9	19
alle tuinders	195	47	2	12	16	17	39
in Breda	78	18	2	8	5	3	14
in Rijsbergen-W	76	14	-	3	6	5	13
in Rijsbergen-O	41	15	-	1	5	9	12

Bron: G.B.S. 1961

Bijlage 28

UTILITEITSVOORZIENINGEN

	Aantal bedrijven	Aantal bedrijven aangesloten op:				norton- pomp
		telefoon	electrici- teitsnet	waterlei- ding (incl. nortonpomp)	hiervan met openbare waterleiding	
Gen. Rijsbergen	528	153	503	493	491	2
Gebied Land van Breda	4333	1162	4154	3732	3701	37
Prov. Noordbrabant	47023	14448	45271	36397	33134	3475

Bron: C.B.S. Landbouwtelling mei 1960

Dijlage 29

GRONDGEBRUIK

	Aantal bedrijven	Oppervlakte cultuurgrond in ha	Percentage cultuurgrond in gebruik als		
			bouwland	grasland	
Landbouwers:					
< 5 ha	24	89	29	57	14
5 - 10 ha	141	1077	25	63	12
10 - 15 ha	84	1032	29	64	7
15 - 20 ha	37	636	28	67	5
≥ 20 ha	13	354	36	62	2
totaal	299	3188	28	64	8
in Breda	90	1057	30	62	8
in Rijsbergen-W	95	939	28	65	7
in Rijsbergen-O	114	1192	28	64	8
Tuinders:					
< 1 ha	15	12	8	1	91
1 - 3 ha	76	147	13	15	72
3 - 5 ha	62	243	14	40	46
≥ 5 ha	42	275	18	47	35
totaal	195	677	15	37	48
in Breda	78	263	16	31	53
in Rijsbergen-W	76	255	14	41	45
in Rijsbergen-O	41	159	16	40	44
Overige telplichtigen:					
groep C	169	183	17	36	47
groep D	60	38	12	46	42
speciaal	12	27	21	26	53
Alle telplichtigen	735	4113	26	57	17

Bron: C.B.S. 1963

Bijlage 30

ONTWIKKELING VAN HET GRONDGEBRUIK

Gemeente	Oppervlakte cultuurgrond in ha	Percentage cultuurgrond in gebruik als:		
		bouwland	grasland	tuinland
Rijsbergen:				
1950	2793	40	47	13
1955	2798	37	48	15
1960	2871	35	51	14
1961	2899	33	53	14
1962	2878	28	58	14
1963	2855	25	59	16

1) Inclusief kunstweide

Bron: C.B.S.

BOUWLANDGEBRUIK

	Oppervlakte bouwland in ha	Percentage bouwland beteeld met										overige gewassen											
		granen					hakvruchten																
		totaal	rogge	haver	gerst	tarwe	totaal	aard- appelen	suiker- bieten	voeder- bieten													
Landbouwers:																							
< 5 ha	26	59	13	26	5	3	41	7	19	15	-												
5 - 10 ha	275	57	17	22	11	0	40	6	22	12	3												
10 - 15 ha	302	62	17	19	16	0	37	6	22	9	1												
15 - 20 ha	180	62	16	21	15	3	34	6	20	8	4												
≥ 20 ha	129	61	17	14	23	7	32	6	23	3	7												
alle landbouwers	912	60	17	19	15	2	37	6	22	9	3												
in Breda	319	57	15	14	17	3	39	7	25	7	4												
in Rijsbergen-W	262	65	19	26	13	2	33	5	17	11	2												
in Rijsbergen-O	331	60	17	21	14	1	37	7	21	9	3												
Overige telplichtigen:																							
tuinders	102	48	16	15	10	0	45	16	13	16	7												
groep C	32	48	16	11	18	1	42	24	10	8	10												
groep D	5	34	15	19	-	-	54	48	6	-	12												
speciaal	5	56	9	12	35	-	44	3	39	2	-												
Alle telplichtigen	1056	58	16	19	14	2	38	8	20	10	4												

Bron: C.B.S 1963

GRASLAND

	Oppervl. grasland in ha	Percentage	
		tijdelijk grasland	blijvend grasland
Landbouwers:			
< 5 ha	51	1	99
5 - 10 ha	675	9	91
10 - 15 ha	658	6	94
15 - 20 ha	426	4	96
≥ 20 ha	218	3	97
alle landbouwers	2028	6	94
in Breda	651	4	96
in Rijsbergen-W	609	6	94
in Rijsbergen-O	768	7	93
Tuinders:			
< 1 ha	-	-	-
1 - 3 ha	22	6	94
3 - 5 ha	97	17	83
≥ 5 ha	131	11	89
alle tuinders	250	13	87
in Breda	80	16	84
in Rijsbergen-W	106	5	95
in Rijsbergen-O	64	22	78
Overige telplichtigen:			
groep C	65	10	90
groep D	18	5	95
speciaal	7	-	100
Alle telplichtigen	2368	7	93

Bijlage 33

TUINBOUWGEWASSEN

	Oppervl. tuinbouwgewassen in ha	Oppervlakte tuinbouwgewassen in ha					
		in de open grond			onder glas		
		groenten	fruit	klein fruit	overige gewassen	verwarmd	onverwarmd
Landbouwers:							
< 5 ha	12,10	10,02	0,17	1,91	-	-	-
5 - 10 ha	127,45	112,84	0,81	13,80	-	-	-
10 - 15 ha	72,20	62,94	1,06	8,10	-	-	0,10
15 - 20 ha	30,56	25,17	2,98	2,41	-	-	-
≥ 20 ha	5,99	5,51	-	0,48	-	-	-
alle landbouwers	248,30	216,48	5,02	26,70	-	-	0,10
in Breda	86,49	75,88	0,86	9,65	-	-	0,10
in Rijsbergen-W	68,24	58,04	0,71	9,49	-	-	-
in Rijsbergen-O	93,57	82,56	3,45	7,56	-	-	-
Tuinders:							
< 1 ha	10,48	7,49	0,54	2,31	-	-	0,14
1 - 3 ha	106,41	84,08	7,06	13,22	-	0,59	1,46
3 - 5 ha	111,70	91,86	4,60	12,99	-	1,09	1,16
≥ 5 ha	96,42	73,67	10,65	9,97	0,40	1,20	0,53
alle tuinders	325,01	257,10	22,85	38,49	0,40	2,88	3,29
in Breda	140,71	114,02	6,78	14,17	-	2,88	2,86
in Rijsbergen-W	114,31	89,41	6,14	18,34	0,40	-	0,02
in Rijsbergen-O	69,99	53,67	9,93	5,98	-	-	0,41
Overige telplichtigen:							
groep C	86,31	68,28	4,60	13,33	0,01	-	0,09
groep D	16,11	11,44	0,34	4,33	-	-	-
speciaal	14,27	4,61	4,00	0,92	4,63	0,03	0,08
Alle telplichtigen	690,00	557,91	36,81	83,77	5,04	2,91	3,56

RUNDVEESTAPEL

	Aantal bedrijven	Aantal melkkoeien per 100 ha		Bedrijven met mestkalveren		Bedrijven met overig mest- en weidevee	
		100 ha cultuurgrond	100 ha grasland	aantal kalveren	aantal bedrijven	aantal bedrijven	gemiddeld aantal per bedrijf
Landbouwers:							
< 5 ha	24	116	202	44	36	3	1,7
5 - 10 ha	141	109	174	41	51	16	2,7
10 - 15 ha	54	100	157	55	65	9	2,3
15 - 20 ha	37	94	141	53	67	5	3,2
≥ 20 ha	13	74	120	48	66	2	2,5
alle landbouwers	299	99	156	49	59	35	2,6
in Breda	90	100	162	51	65	10	2,4
in Rijsbergen-W	95	95	147	52	61	14	2,5
in Rijsbergen-O	114	103	159	45	53	11	2,8
Tuinders:							
< 1 ha	15	-	-	-	-	-	-
1 - 3 ha	76	29	195	31	52	3	5,0
3 - 5 ha	62	64	160	44	43	10	1,7
≥ 5 ha	42	61	128	40	59	2	3,0
alle tuinders	195	54	146	41	51	15	2,5
in Breda	78	47	153	49	50	6	2,0
in Rijsbergen-W	76	59	142	43	55	5	3,4
in Rijsbergen-O	41	58	144	26	46	4	2,3
Overige telplichtigen:							
groep C	169	28	80	92	65	5	2,6
groep D	60	23	51	22	111	-	-
speciaal	12	41	158	36	27	-	-
Alle telplichtigen	735	88	152	48	59	55	2,6
						112	5,0

Bron: C.B.S. 1963

MELKKOEIEN

	Aantal bedrijven											Gemiddeld aantal melkkoeien 1)	
	totaal	melkkoeien											
		geen	1-2	3-5	6-9	10-14	15-19	≥20	met melkkoeien				
Landbouwers:													
< 5 ha	24	3	3	15	3	-	-	-	-	-	-	21	4,9
5 - 10 ha	141	2	-	13	77	46	3	-	-	-	-	139	8,4
10 - 15 ha	84	-	-	1	8	58	17	-	-	-	-	84	12,3
15 - 20 ha	37	-	-	-	4	8	19	6	-	-	-	37	16,2
≥ 20 ha	13	-	-	-	-	3	4	6	-	-	-	13	20,2
alle landbouwers	299	5	3	29	92	115	43	12	-	-	-	294	10,8
in Breda	90	1	-	8	23	39	11	8	-	-	-	89	11,9
in Rijsbergen-W	95	2	1	14	30	39	6	1	-	-	-	93	9,6
in Rijsbergen-O	114	2	2	7	39	37	24	3	-	-	-	112	10,9
Tuinders:													
< 1 ha	15	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1 - 3 ha	76	56	13	7	-	-	-	-	-	-	-	20	2,1
3 - 5 ha	62	17	11	29	4	1	-	-	-	-	-	45	3,5
≥ 5 ha	42	11	2	16	13	-	-	-	-	-	-	31	5,4
alle tuinders	195	99	26	52	17	1	-	-	-	-	-	96	3,8
in Breda	78	43	11	18	6	-	-	-	-	-	-	35	3,5
in Rijsbergen-W	76	37	11	21	6	1	-	-	-	-	-	39	3,8
in Rijsbergen-O	41	19	4	13	5	-	-	-	-	-	-	22	4,2
Overige telplichtigen:													
groep C	169	147	13	8	1	-	-	-	-	-	-	22	2,4
groep D	60	55	4	1	-	-	-	-	-	-	-	5	1,8
speciaal	12	10	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	5,5
Alle telplichtigen	735	316	47	90	111	116	43	12	-	-	-	419	8,6

1) Per bedrijf met melkkoeien

Bron: C.B.S. 1963

MELKPRODUKTIE

	1958	1959	1960	1961	1962
Aantal gecontroleerde koeien:					
Rijsbergen "St. Bavo"	649	616	681	803	636
Rijsbergen "St. Bernardus"	475	463	483	492	502
Noordbrabant	63786	67998	69930	72535	79251
Gemiddelde opbrengst in kg:					
Rijsbergen "St. Bavo"	4243	4355	4334	4323	4422
Rijsbergen "St. Bernardus"	4173	4256	4052	4177	4188
Noordbrabant	4347	4378	4279	4334	4342
Gemiddeld vetgehalte in %:					
Rijsbergen "St. Bavo"	3,59	3,69	3,65	3,69	3,77
Rijsbergen "St. Bernardus"	3,51	3,55	3,51	3,55	3,62
Noordbrabant	3,64	3,67	3,65	3,67	3,71

Bron: Jaarverslagen Centrale Melkcontroledienst

MESTVARKENS

	Aantal bedrijven										Gemiddeld aantal mestvarkens 1)	
	totaal	met mestvarkens										
		geen	1-9	10-19	20-29	30-49	50-99	≥100	met mestvarkens			
Landbouwers:												
< 5 ha	24	13	9	1	1	-	-	-	-	-	11	4,5
5 - 10 ha	141	59	44	20	9	3	6	-	-	-	82	14,6
10 - 15 ha	84	31	40	8	3	2	-	-	-	-	53	7,7
15 - 20 ha	37	15	11	8	1	2	-	-	-	-	22	10,6
≥ 20 ha	13	7	4	1	1	-	-	-	-	-	6	8,0
alle landbouwers	299	125	108	38	15	7	6	-	-	-	174	11,1
in Breda	90	45	32	8	2	2	1	-	-	-	45	9,7
in Rijsbergen-W	95	34	40	11	2	4	4	-	-	-	61	12,1
in Rijsbergen-O	114	46	36	19	11	1	1	-	-	-	68	11,2
Tuinders:												
< 1 ha	15	11	4	-	-	-	-	-	-	-	4	4,0
1 - 3 ha	76	51	16	6	1	-	1	-	1	1	25	14,2
3 - 5 ha	62	29	29	2	1	1	-	-	-	-	33	6,1
≥ 5 ha	42	19	15	4	1	2	-	-	-	-	23	12,8
alle tuinders	195	110	64	12	3	3	1	-	2	2	85	10,2
in Breda	78	42	24	7	1	2	-	-	2	-	36	13,8
in Rijsbergen-W	76	38	30	5	1	1	1	-	-	-	38	8,5
in Rijsbergen-O	41	30	10	-	1	-	-	-	-	-	11	4,2
Overige telplichtigen:												
groep C	169	124	37	5	2	1	-	-	-	-	45	5,8
groep D	60	50	8	2	-	-	-	-	-	-	10	4,8
speciaal	12	9	1	1	-	-	-	-	1	1	3	80,0
Alle telplichtigen	735	418	217	58	20	11	8	-	3	3	317	10,6

1) Per bedrijf mestvarkens

Eron: C.B.S. 1963

Bijlage 38

FOKZEUGEN

	totaal	Aantal bedrijven					Gemiddeld aantal fokzeugen 1)
		met fokzeugen					
		geen	1-4	5-9	10-19	≥20	
Landbouwers:							
< 5 ha	24	14	6	3	1	-	10
5 - 10 ha	141	63	40	19	13	6	78
10 - 15 ha	84	37	23	20	4	-	47
15 - 20 ha	37	13	10	8	4	2	24
≥ 20 ha	13	6	5	1	1	-	7
alle landbouwers	299	133	84	51	23	8	166
in Breda	90	46	30	7	5	2	44
in Rijsbergen-W	95	38	30	17	7	3	57
in Rijsbergen-O	114	49	24	27	11	3	65
Tuinders:							
< 1 ha	15	14	-	1	-	-	1
1 - 3 ha	76	64	8	3	1	-	12
3 - 5 ha	62	39	12	10	1	-	23
≥ 5 ha	42	28	10	2	1	1	14
alle tuinders	195	145	30	16	3	1	50
in Breda	78	64	10	2	2	-	14
in Rijsbergen-W	76	51	14	9	1	1	25
in Rijsbergen-O	41	30	6	5	-	-	11
Overige telplichtigen:							
groep C	169	148	17	3	-	1	21
groep D	60	57	3	-	-	-	3
speciaal	12	8	1	-	-	3	4
Alle telplichtigen	735	491	135	70	26	13	244

1) Per bedrijf met fokzeugen

Bron: C.B.S. 1963

Bijlage 39

KIPPEN

	totaal	Aantal bedrijven					Gemiddeld aantal kippen ¹⁾	
		met		bedrijven				
		geen	1-49	50-99	100-199	≥200		met kippen
Landbouwers:								
< 5 ha	24	10	10	-	4	-	14	47
5 - 10 ha	141	50	42	27	16	6	91	85
10 - 15 ha	84	23	42	9	6	4	61	54
15 - 20 ha	37	13	8	9	6	1	24	76
≥ 20 ha	13	2	4	5	1	1	11	68
alle landbouwers	299	98	106	50	33	12	201	71
in Breda	90	29	39	14	7	1	61	48
in Rijsbergen-W	95	29	38	18	9	1	66	53
in Rijsbergen-O	114	40	29	18	17	10	74	106
Tuinders:								
< 1 ha	15	9	3	1	-	2	6	220
1 - 3 ha	76	47	12	7	9	1	29	69
3 - 5 ha	62	23	20	12	6	1	39	52
≥ 5 ha	42	18	10	6	5	3	24	99
alle tuinders	195	97	45	26	20	7	98	79
in Breda	78	34	28	8	7	1	44	55
in Rijsbergen-W	76	41	12	8	9	6	35	117
in Rijsbergen-O	41	22	5	10	4	-	19	60
Overige verplichtigen:								
groep C	169	112	42	8	2	5	57	57
groep D	60	31	18	7	4	-	29	50
speciaal	12	9	1	1	-	1	3	223
Alle verplichtigen	735	347	212	92	59	25	388	70

1) Per bedrijf met kippen

Bron: G.B.S. 1963

Bijlage 40

MELKMACHINES

	Percentage bedrijven ¹⁾ met melkmachines	
	op landbouw bedrijven	op alle bedrijven
Aantal melkkoeien per bedrijf:		
1 - 9	37	22
5 - 9	43	38
10 - 19	87	87
≥ 20	83	83
Alle bedrijven	66	49
Alle bedrijven met ≥ 7 koeien	76	73
in Breda	71	51
in Rijsbergen-W	60	41
in Rijsbergen-O	68	55

1) Met melkvee

Bron: C.B.S. 1963

Bijlage 41

PAARDEN EN TREKKERS

	Aantal bedrijven		Aantal werkpaarden 2) per bedrijf		
	totaal	met werk- trekker paarden			
		zonder trekkracht 1)			
Landbouwers:					
< 5 ha	24	3	8	14	1,0
5 - 10 ha	141	26	119	8	1,0
10 - 15 ha	84	22	76	1	1,2
15 - 20 ha	37	15	31	-	1,6
≥ 20 ha	13	9	12	-	1,4
alle landbouwers	299	75	246	23	1,2
in Breda	90	28	76	5	1,2
in Rijsbergen-W	95	21	78	10	1,1
in Rijsbergen-O	114	26	92	8	1,2
Tuinders:					
< 1 ha	15	4	-	11	-
1 - 3 ha	76	35	10	33	1,0
3 - 5 ha	62	21	36	13	1,1
≥ 5 ha	42	20	33	3	1,0
alle tuinders	195	80	79	60	1,0
in Breda	78	37	34	17	1,0
in Rijsbergen-W	76	25	30	30	1,1
in Rijsbergen-O	41	18	15	13	1,0
Overige telplichtigen 3):					
groep C	163	12	15	54	1,0
groep D	59	-	4	137	1,0
speciaal	10	2	3	6	1,0
Alle telplichtigen	726	169	347	280	1,1

1) Op het bedrijf aanwezig

2) Met paarden

3) Exclusief telplichtigen zonder cultuurgrond

Bron: C.B.S. 1963

ARBEIDSKRACHTEN (1959 en 1963)

	Aantal bedrijven		Aantal arbeidskrachten op de teldatum														
	bedrijfs­hoofden		meew. gezinsleden				vreemde arbeidskr.				totaal						
	1959	1963	mannen	vrouwen	1959	1963	1959	1963	1959	1963	1959	1963	1959	1963			
Landbouwers:																	
< 5 ha	51	24	50	23	1	1	11	3	38	14	-	-	-	61	26	39	15
5 - 10 ha	166	141	168	141	1	2	43	37	187	125	5	3	-	216	181	188	130
10 - 15 ha	84	84	86	85	1	1	58	50	100	82	4	1	-	148	136	101	83
15 - 20 ha	37	37	37	37	-	1	37	35	48	36	5	4	-	79	76	48	37
≥ 20 ha	16	13	16	12	1	1	21	14	23	12	6	3	1	43	29	25	13
alle landbouwers	354	299	357	298	4	6	170	139	396	269	20	11	1	547	448	401	278
in Breda	107	90	107	90	1	2	53	52	117	76	12	7	-	172	149	118	78
in Rijsbergen-W	115	95	115	91	3	4	62	38	131	87	3	1	1	180	130	135	93
in Rijsbergen-O	132	114	135	117	-	-	55	49	148	106	5	3	-	195	169	148	107
Tuinders:																	
< 1 ha	25	15	25	15	-	-	1	2	18	5	-	-	-	26	17	18	5
1 - 3 ha	71	76	69	74	2	2	9	20	52	47	1	-	-	79	94	54	49
3 - 5 ha	52	62	50	59	2	3	25	23	54	54	3	4	1	78	86	57	57
≥ 5 ha	16	42	16	43	1	-	8	21	21	44	3	2	-	27	66	22	44
alle tuinders	164	195	160	191	5	5	43	66	145	150	7	6	1	210	263	151	155
in Breda	65	78	64	77	2	2	26	38	59	60	6	6	1	96	121	62	62
in Rijsbergen-W	68	76	67	75	1	1	10	20	59	59	1	-	-	78	95	60	60
in Rijsbergen-O	31	41	29	39	2	2	7	8	27	31	-	-	-	36	47	29	33

Bron: C.B.S. 1959 en 1963

VEESTALLING EN BEDRIJFSVOERING

Bijlage 43

	Aantal bedrijven									
	totaal	met gegevens	met melkveeststal gebouwd vóór 1/10		met één of meer verplaatstbare weidepompen	met één of meer verplaatstbare in te kuilen	dat groenpleegt met groenvoer sild(s)	met een loopstal voor jongvee	met één of meer verplaatstbare weidepompen	dat groenpleegt met groenvoer sild(s)
			totaal	waarvan gemoder-niseerd						
Landbouwers:										
< 5 ha	24	22	13	1	-	3	18	-	-	-
5 - 10 ha	141	135	100	52	-	102	85	-	-	5
10 - 15 ha	84	79	67	40	-	69	78	-	-	2
15 - 20 ha	37	37	34	20	-	31	37	-	-	6
≥ 20 ha	13	13	12	8	-	13	13	-	-	-
alle landbouwers	299	286	226	121	-	218	231	-	-	13
in Breda	90	87	79	35	-	64	82	-	-	7
in Rijsbergen-W	95	91	67	39	-	77	43	-	-	2
in Rijsbergen-O	114	108	80	47	-	77	106	-	-	4
Tuinders:										
< 1 ha	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1 - 3 ha	76	2	1	-	-	-	2	-	-	-
3 - 5 ha	62	20	13	1	-	8	17	-	-	-
≥ 5 ha	42	25	16	6	-	11	23	-	-	1
alle tuinders	195	47	30	7	-	19	42	-	-	1
in Breda	78	18	15	2	-	7	13	-	-	1
in Rijsbergen-W	76	14	9	2	-	5	14	-	-	-
in Rijsbergen-O	41	15	6	3	-	7	15	-	-	-

Bron: C.B.S. 1961

VARKENSSCHUREN EN KIPPENHOKKEN

		Aantal bedrijven									
	totaal	met gegevens	met afzonderlijk na 1940 gebouwde varkensschuur voor ≥ 30 mestvarkens		met droogvoeding		met kippenhokken voor ≥ 400 leg-hennen per hok		waaraan met automatische drinkwater-voorziening		
			totaal	aantal schuren met stal met centrale mestgang	andere stal	met droogvoeding	≥ 2000 slacht-kuikens per hok	met automatische drinkwater-voorziening			
Landbouwers:											
< 5 ha	24	22	-	-	-	-	-	1	-	-	-
5 - 10 ha	141	135	12	-	12	-	-	1	-	1	-
10 - 15 ha	84	79	5	1	4	-	-	2	-	-	-
15 - 20 ha	37	37	2	-	2	-	-	2	-	-	-
≥ 20 ha	13	13	1	-	1	-	-	1	-	-	-
alle landbouwers	299	286	20	1	19	3	-	7	-	1	-
in Breda	90	87	7	-	7	1	-	3	-	-	-
in Rijsbergen-W	95	91	6	-	6	2	-	1	-	-	-
in Rijsbergen-O	114	108	7	1	6	-	-	3	-	1	-
Tuinders:											
< 1 ha	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1 - 3 ha	76	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3 - 5 ha	62	20	-	-	-	-	-	1	-	-	-
≥ 5 ha	42	25	1	-	1	1	-	3	-	1	-
alle tuinders	195	47	1	-	1	1	-	4	-	1	-
in Breda	78	18	1	-	1	1	-	2	-	-	-
in Rijsbergen-W	76	14	-	-	-	-	-	2	-	1	-
in Rijsbergen-O	41	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Bron: C.B.S. 1961

Bijlage 45

DE LEEFTIJD

	Aantal telplichtigen						Gemiddelde leeftijd in jaren
	in de leeftijdsklasse						
	totaal	<35 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	≥65 jaar	
Landbouwers:							
< 5 ha	24	3	8	4	6	3	49
5 - 10 ha	141	39	47	26	22	7	43
10 - 15 ha	84	14	18	26	22	4	48
15 - 20 ha	37	6	8	7	12	4	49
≥ 20 ha	13	4	1	3	3	2	49
alle landbouwers	299	66	82	66	65	20	46
in Breda	90	19	24	19	20	8	47
in Rijsbergen-W	95	28	17	19	26	5	45
in Rijsbergen-O	114	19	41	28	19	7	45
Tuinders:							
< 1 ha	15	1	-	4	6	4	57
1 - 3 ha	76	15	15	17	22	7	48
3 - 5 ha	62	8	16	21	15	2	47
≥ 5 ha	42	9	11	14	7	1	45
alle tuinders	195	33	42	56	50	14	48
in Breda	78	8	16	29	20	5	49
in Rijsbergen-W	76	15	16	16	22	7	48
in Rijsbergen-O	41	10	10	11	8	2	45
Overige telplichtigen:							
groep C	169	26	51	57	25	10	46
groep D	60 ¹⁾	-	-	2	22	36	68
speciaal	9 ¹⁾	3	4	1	1	-	39
Alle telplichtigen	732	128	179	182	163	80	49

1) Exclusief 3 instellingen

Bron: C.B.S. 1963

BEROEPEN VAN DE BOEREN- EN TUINDERSZOONS (1957)

	Percentage zoons ≥ 15 jr. op de bedrijfstype naar beroep			
	zelfst. boer of tuinder	werkend op (schoon) ouderlijk bedrijf	in loondienst in land- en tuinbouw	niet- agrarisch
Grootteklassen				
< 5 ha	9	32	6	53
5 - 10 ha	12	51	14	23
van de bedrijven ¹⁾	22	52	4	22
10 - 15 ha				
≥ 15 ha	26	60	-	14
Gemeente Rijsbergen: totaal	18	49	6	27
Leeftijdsklassen				
15 - 19 jr.	-	83	6	1
van de zoons	15	52	7	26
20 - 29 jr.				
30 - 39 jr.	33	13	5	49
≥ 40 jr.	52	24	-	24
Gemeente Rijsbergen		73		27
Zuidelijk Zandgebied		61		39
Tuinbouwgebieden in Nederland		76		24
Alle gebieden in Nederland		65		35

1) In de A- en B-groep (alle bedrijfstypen)

Bron: "Bedrijfsopvolging en beroepskeuze in land- en tuinbouw"; L.E.I.-publicatie, 1957

Bijlage 47

AFVLOEIING VAN DE BOEREN- EN TUINDERSZOONS (1957 + 1962)

Gemeente Rijsbergen	Percentage zoons ≥ 15 jaar op de bedrijven in de A- en B-groep			
	werkend in de land- en tuinbouw		buiten de land- en tuinbouw werkend	
	1957	1962	1957	1962
15 - 19 jr.	89	66	11	34
20 - 24 jr.	76	68	24	32
25 - 29 jr.	71	61	29	39
30 - 34 jr.	43	61	57	39
35 - 39 jr.	72	54	28	46
≥ 40 jr.	76	82	24	18
Alle zoons	73	64	27	36
Zoons van landbouwers	86	75	14	25
Zoons van tuinders	58	46	42	54

Bronnen: "Bedrijfsopvolging en beroepskeuze in land- en tuinbouw";

L.E.I.-publicatie, 1957.

Een nog niet gepubliceerde L.E.I.-onderzoek in Noordbrabant, 1962

BESTEMMING VAN DE GROND VAN OUDERE BEDRIJFSHOOFDEN Bijlage 48

	Aantal bedrijfs- hoofden		Aantal bedrijfshoofden ≥ 50 jaar naar bestemming van de grond					
	< 50 jaar	≥ 50 jaar	een opvol- ger aanwezig	onbekend, nog jonge kinderen in het gezin	toege- voegd aan bestaan- de bedrijf	onbekend, grondgebruik bestaat alleen uit huiskavel	niet- agrari- sche bestemming	geen bestemming, geen opvolger aanwezig
Landbouwers:								
< 5 ha	24	13	11	3	1	2	-	5
5 - 10 ha	141	101	40	31	3	1	-	5
10 - 15 ha	84	44	40	33	2	1	-	4
15 - 20 ha	37	18	19	18	-	-	-	1
≥ 20 ha	13	7	6	6	-	-	-	-
alle landbouwers	299	183	116	91	6	4	-	15
in Breda	90	51	39	33	3	-	-	3
in Rijsbergen-W	95	58	37	27	2	2	-	6
in Rijsbergen-O	114	74	40	31	1	2	-	6
Tuinders:								
< 1 ha	15	3	12	1	1	3	-	7
1 - 3 ha	76	37	39	17	2	1	-	19
3 - 5 ha	62	40	22	20	-	-	-	2
≥ 5 ha	42	29	13	9	2	1	-	1
alle tuinders	195	109	86	47	5	5	-	29
in Breda	78	39	39	25	3	-	-	11
in Rijsbergen-W	76	42	34	14	2	2	-	16
in Rijsbergen-O	41	28	13	8	-	3	-	2
Overige teplichtigen:								
groep C < 1 ha	102	64	38	1	-	1	18	18
≥ 1 ha	61	45	16	6	1	-	-	9
totaal	163	109	54	7	1	1	18	27
groep D < 1 ha	50	-	50	-	-	16	24	9
≥ 1 ha	9	-	9	-	-	7	-	1
totaal	59	-	59	-	-	23	24	10
speciaal totaal	10	10	-	-	-	-	-	-

1) Van zoon, schoonzoon of neef

Bron: L.E.I., 1963

In de reeks Verslagen van het Landbouw-Economisch Instituut zijn op dit gebied reeds verschenen of verschijnen binnenkort

- Verslag No. 2 Reutum-Ageleresch. Sociaal-economische schets van een ruilverkaveling in Twenthe, november 1962.
- Verslag No. 7 Veghel-Erp. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied, december 1962.
- Verslag No. 11 Delt-Oude Weer. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied in het Groninger Hogeland, februari 1963.
- Verslag No. 17 Heiligenbergerbeek. Sociaal-economische schets van een ruilverkavelingsgebied in het Utrechtse zandgebied, april 1963.
- Verslag No. 18 De Haagse Beemden. Sociaal-economisch onderzoek in een ruilverkavelingsgebied in de Baronie van Breda, mei 1963.
- Verslag No. 19 Ursem. Sociaal-economische schets van een ruilverkavelingsgebied in Westfriesland, mei 1963.
- Verslag No. 20 Noord-Beveland. Sociaal-economische schets van het voormalige eiland, mei 1963.
- Verslag No. 24 Het Geestmerambacht. Een onderzoek naar enkele sociaal-economische vraagstukken verband houdende met de voorbereiding van de ruilverkaveling, juni 1963.
- Verslag No. 36 Dantumadeel. Aanvullende sociaal-economische schets van een ruilverkaveling in de Friese Wouden, oktober 1963.
- Verslag No. 39 Hattem-Wezep. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied op de Noordelijke Veluwe, oktober 1963.
- Verslag No. 45 Beneden-Donge. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied tussen Dongen en 's-Gravenmoer, oktober 1963.
- Verslag No. 46 Kamperveen-Zalk. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied ten zuiden van de stad Kampen, oktober 1963.
- Verslag No. 51 Sneeker-Oudvaart. Sociaal-economische schets van een ruilverkavelingsblok in het Friese weidegebied, november 1963.
- Verslag No. 52 Wanroij. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied, november 1963.
- Verslag No. 53 Uden. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied, november 1963.
- Verslag No. 60 Slangenborg. Sociaal-economische schets van een ruilverkaveling in het Groninger landschap Westervolde, januari 1964.
- Verslag No. 63 Mierlo. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied tussen Eindhoven en Helmond, februari 1964.

- Verslag No. 70 Sleenerstroom. Een sociaal- en bedrijfseconomisch onderzoek in het ruilverkavelingsgebied ten westen van Emmen, april 1964.
- Verslag No. 74 Vries. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied in het noorden van Drenthe, april 1964.
- Verslag No. 78 Rijsbergen. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied ten zuiden van Breda, mei 1964.

VOLLEDIGE LIJST VAN ACTUELE L.E.I.-PUBLIKATIES
OP AANVRAAG GRATIS VERKRIJGBAAR